

Àmbit social i criminològic

DOCUMENTS DE TREBALL

CONSELL d'EUROPA

**Comentari a les
Regles de *probation***

Traducció realitzada pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya

Delegats dels Ministres

Documents CM

CM(2009)187 add3

1075 Reunió, 20 de gener de 2010

10 Qüestions jurídiques

10.3 Comitè Europeu per als Problemes Criminals (CDPC) –

d. Comentari referent a la Recomanació CM/Rec(2010)1 del Comitè de Ministres als estats membres sobre les regles del Consell d'Europa relatives a la *probation*¹

D'acord amb el seu mandat *ad hoc* adoptat pel Comitè Europeu per als Problemes Criminals (CDPC), el Consell de Cooperació Penològica (PC-CP)² ha examinat l'estructura, el paper i el lloc dels serveis de *probation* als sistemes judicials europeus. El PC-CP era de l'opinió que, per tal de poder englobar la gran varietat de serveis que implementen sancions i mesures aplicades a la comunitat, com les que defineix la Recomanació núm. R(92)16 relativa a les regles europees sobre sancions i mesures aplicades a la comunitat i les tasques de la qual poden incloure també altres funcions i responsabilitats, el terme *probation* hauria de definir-se de la manera més àmplia possible. Així mateix, el PC-CP era del parer que, atès que en molts estats membres del Consell d'Europa són els serveis especialitzats els qui duen a terme les intervencions amb delinqüents menors i que, d'altra banda, la Recomanació Rec(2008)11 sobre les regles europees per a delinqüents menors d'edat

¹ Entenem per *probation* aquelles activitats i intervencions que impliquen una supervisió i assistència en la comunitat (fora dels centres penitenciaris), incloent la llibertat condicional, llibertat vigilada, l'assessorament i la mediació.

² President: Sonja Snacken (Bèlgica); membres: Marta Ferrer Puig (Espanya); Antanas Jatkevicius (Lituània); Irene Koeck (Àustria); Natalya Khutorskaya (Federació Russa); Roger McGarva (Regne Unit); Pavel Stern (República Txeca); Riccardo Turrini Vita (Itàlia); André Vallotton (Suïssa); experts científics: Robert Canton (Regne Unit); Anton van Kalmthout (Països Baixos); observadors: Thomas Ljungquist (Comissió Europea); Leo Tigges (CEP). Internet: <http://www.coe.int/cm>

subjectes a sancions o mesures cobreix les necessitats concretes d'aquests últims, caldria excloure'ls de l'àmbit d'aplicació d'aquesta Recomanació.

A la reunió plenària del CDPC (12-16 d'octubre de 2009) en la qual es va aprovar el projecte de recomanació i es va enviar al Comitè de Ministres perquè s'adoptés, certes delegacions nacionals van expressar la seva preocupació pel que fa a l'ús del terme «ha de» en lloc de «hauria de» al text. Aquestes delegacions van considerar que, en cas que s'utilitzés el terme «ha de», certes regles es convertirien en obligatòries, la qual cosa resultaria sovint poc realista. Eren de l'opinió que aquestes regles haurien de fomentar i no pas imposar normes de bones pràctiques, atès que seria més raonable i realitzable, tenint en compte la diversitat de pràctiques que hi ha en matèria de *probation* a Europa.

En aquest sentit, convé assenyalar que en altres recomanacions del Comitè de Ministres d'aquest mateix àmbit, com la Recomanació núm. R(92)16 relativa a les regles europees sobre sancions i mesures aplicades a la comunitat, la Recomanació Rec(2006)2 sobre les regles penitenciàries europees, la Recomanació Rec(2006)13 relativa a la presó preventiva, les condicions en les quals s'executa i l'aplicació de garanties contra els abusos, i la Recomanació Rec(2008)11 sobre les regles europees per a delinqüents menors d'edat subjectes a sancions o mesures, utilitzen el terme «ha de» en lloc de «hauria de». La pràctica de definir un cert nombre de regles a l'apèndix d'una recomanació, com és el cas dels textos esmentats més amunt, no en modifica en cap cas la natura jurídica. L'objectiu és enviar un missatge polític ferm a les autoritats nacionals pel que fa a la seva política i pràctica en aquest àmbit.

Per tant, s'ha decidit seguir aquesta pràctica també en el cas d'aquesta recomanació, que es basa i s'ha de llegir juntament amb la Recomanació núm. R(92)16, per tal de fomentar que els estats membres adaptin les seves legislacions i pràctiques nacionals d'acord amb les normes europees en la matèria.

Part I: Àmbit d'aplicació, definicions i principis fonamentals

El terme *probation* no resulta fàcil de definir d'una manera senzilla i precisa; no obstant això, és un terme corrent ben conegut en l'àmbit nacional i internacional, que remet a les disposicions de seguiment dels delinqüents en la comunitat, així com als organismes respectius (agències de *probation*, serveis de *probation*) que fan aquesta feina. En molts països, el control dels delinqüents en la comunitat previst per la llei constitueix la característica principal de la *probation*. El terme *probation* també significa «condicionalitat»: si les persones tornen a delinquir o no respecten les condicions definides, poden tornar a ser conduïdes davant el tribunal i ser sancionades. La definició que adopten aquestes regles subratlla particularment el fonament *legal* de la *probation* en la implementació de les sancions i mesures aplicades en resposta als delictes; el *seguiment*, que comprèn consells i assistència a més de control en cas necessari; i el *propòsit* de la seva feina, que és millorar tant la inserció social del delinqüent com la seguretat de la comunitat. Aquestes regles adopten el terme ampli de *probation* a fi d'englobar els diversos àmbits de la feina que fan els serveis de *probation* a Europa, la qual cosa reflecteix les diferents tradicions de *probation*, d'institucions i de pràctiques a tot el continent, no solament als països on la *probation* està ben establerta, sinó també als llocs on emergeixen i es desenvolupen nous serveis.

L'expressió «serveis de *probation*» inclou els serveis de *probation* i els serveis socials del sistema de justícia penal, independentment de si s'organitzen en l'àmbit nacional, regional o local. Aquestes regles s'apliquen a altres organitzacions si aquestes últimes fan les tasques que cobreixen les altres, i fins i tot a altres organismes de l'Estat, a més a més d'organitzacions no governamentals i comercials.

Els serveis de *probation* es defineixen aquí amb relació a les seves responsabilitats i a les tasques que fan. A Europa els serveis de *probation* duen a terme un ampli ventall de tasques, la qual cosa reflecteix els diversos orígens i desenvolupaments de les pràctiques de *probation* als diferents països, així com les diferències legals, socials i culturals. La definició fa referència explícita a les tasques més comunes que constitueixen l'essència de la *probation*.

Aquestes i altres tasques es descriuen amb més detall al text de les regles i al seu comentari. Encara que la immensa majoria dels serveis de *probation* s'han creat amb la finalitat de treballar amb els delinqüents, en molts països també s'ha confiat a aquests serveis la responsabilitat del treball amb les víctimes. Les responsabilitats bàsiques dels estats envers les víctimes de delictes s'estableixen a la recomanació Rec(2006)8 del Comitè de Ministres dels estats membres sobre assistència a les víctimes de delictes, i en molts països els serveis de *probation* contribueixen de manera important a fer aquestes tasques.

Principis fonamentals

1.

Els serveis de *probation* actuen en el marc d'un sistema de justícia penal. Implementen les decisions dels tribunals i d'altres autoritats, i treballen amb altres agències per provar de reduir la delinqüència. L'especificitat dels serveis de *probation* amb relació a altres serveis consisteix a privilegiar l'assistència, l'assessorament i la motivació quan es treballa amb els delinqüents. Les relacions personals tenen aquí un paper essencial. Diversos treballs de recerca autoritzats mostren que unes relacions professionals fortes poden dur als delinqüents a modificar les seves actituds i comportaments. També hi ha evidències que suggereixen que les relacions humanes exerceixen més influència que qualsevol mètode o tècnica específics.

El terme *seguiment* inclou, en els casos que s'escau, mecanismes de control. Els serveis de *probation* fan tot el possible per reduir la reincidència, i quan les intervencions d'ajuda i d'assistència no són suficients per protegir el públic o el delinqüent les rebutja, poden ser necessàries mesures de control, i cal que aquestes s'apliquin. No obstant això, cal subratllar que els serveis de *probation* no fan **només** una labor de seguiment i control, ni tan sols en els casos on hi pugui haver una part necessària de supervisió. Partint del principi que tothom pot canviar, la *probation* aspira a la reinserció dels delinqüents gràcies a una labor d'assistència que els encoratja a viure en el respecte a la llei. Això implica especialment crear oportunitats per als delinqüents, ajudar-los a adquirir les

habilitats necessàries per aprofitar aquestes oportunitats i motivar-los a aprofitar-les. La inserció social és una exigència de la justícia i un objectiu essencial de la *probation*. La determinació dels serveis de *probation* de promoure la inserció social pot contribuir a reduir la delinqüència.

2.

El personal de *probation* ha de respectar sempre els drets fonamentals dels delinqüents. Cal aplicar el principi *d'intervenció mínima* de manera que tota limitació dels drets dels delinqüents sigui proporcional al que exigeixin la gravetat del delicte i/o els riscos incorreguts. Si un delinqüent planteja riscos elevats que no es troben directament vinculats a la gravetat del delicte o de la pena inicials, aquests riscos han de gestionar-se utilitzant altres procediments que corresponguin a la situació, com ara procediments de salut mental. Els drets humans no han de veure's amenaçats pel simple fet d'un comportament delictiu. De vegades cal restringir els drets dels delinqüents per limitar els riscos de reincidència i especialment qualsevol risc de danys greus. En particular, hi ha circumstàncies en les quals pot limitar-se el dret a la *llibertat de circulació*, així com, de vegades, el *dret al respecte de la vida privada*. Segons aquesta regla, els drets dels delinqüents poden veure's limitats, però sempre cal prendre en consideració el respecte a aquests drets. Els drets no han de limitar-se més enllà del que requereix un objectiu penal legítim. El respecte dels drets dels delinqüents és igualment una condició prèvia a la seva inserció social i en facilita la rehabilitació.

3.

En certes jurisdiccions, els serveis de *probation* ofereixen serveis concrets directament a les víctimes de delictes. En d'altres, sovint treballen en col·laboració amb altres organismes o individus que donen suport a aquestes víctimes. Aquesta regla requereix que els serveis de *probation* protegeixin els drets de les víctimes reals i potencials, i tinguin en compte els seus interessos al llarg de la seva labor. Les responsabilitats dels serveis de *probation* envers les víctimes es disposen a la part VI d'aquestes regles.

4.

El principi ben establert de **no-discriminació** reconeix que els serveis de *probation* sovint es conceben i organitzen per respondre a les necessitats de la majoria dels usuaris. No obstant això, no pot suposar-se que els mateixos serveis convenen a tothom. Així, per exemple, els mecanismes de seguiment que s'estimen convenientes per als homes no sempre ho són per a les dones. També pot produir-se una discriminació injusta basada en altres consideracions, com són el sexe, la raça, el color, la discapacitat, la llengua, la religió, l'orientació sexual, les opinions polítiques o d'altres, la nacionalitat, l'origen social, la pertinença a una minoria nacional, els béns, el naixement o qualsevol altre estatus. Atès que aquesta discriminació sol ser indirecta o fins i tot inconscient, els serveis han de vetllar per controlar regularment les seves polítiques i les seves pràctiques de cara a verificar que aquestes no tenen efectes discriminatoris. Tota nova mesura o pràctica ha de sotmetre's sistemàticament a una avaluació equitativa. Resulta així mateix inacceptable i injust exagerar les diferències i suposar, per exemple, que tots els grups ètnics minoritaris tenen les mateixes necessitats i són forçosament diferents de la majoria. Atès que **tota persona** es caracteritza pel seu sexe, la seva raça, el seu color, la seva llengua, etc., el fet de considerar les persones en funció de la seva pertinença a un grup pot ser sovint una causa de discriminació. Per assegurar-se que es tracta tothom de manera apropiada i equitativa, els serveis han de considerar plenament les circumstàncies i les necessitats **individuals**.

5.

Es tracta d'una aplicació específica del principi fonamental núm. 2. La decisió judicial estableix quins són els drets que convé restringir en cada cas concret (el terme *judicial* inclou aquí l'autoritat d'instrucció que, en certes jurisdiccions, fixa la natura i el nivell d'intervenció de la *probation*, en particular quan aquesta intervenció pren la forma d'una mesura més que no pas d'una sanció). Els drets dels delinqüents poden veure's restringits per tal de sancionar delictes i/o per protegir el públic. Quan aquests drets es restringeixen per protegir el públic de futurs delictes, l'autoritat ha de basar-se en una avaluació adequada i rigorosa dels riscos que plantegen els delinqüents, utilitzant els millors mètodes

d'avaluació disponibles (vegeu la regla 66 i el comentari corresponent). En implementar una decisió de justícia, el servei de *probation* no ha de restringir els drets dels delinqüents més enllà de les necessàries conseqüències i implicacions de les sancions o mesures imposades per la llei. En alguns països també poden prendre decisions altres autoritats, com ara les autoritats penitenciàries. Hauria d'haver-hi una disposició que preveïés la possibilitat de presentar un recurs davant un tribunal en resposta a aquesta decisió administrativa.

6.

Sempre que es requereixi el consentiment formal del delinqüent, el personal de *probation* ha de vetllar perquè aquest entengui els seus drets i totes les conseqüències de donar (o retirar) el seu consentiment. Cal explicar-li la situació i vetllar perquè l'entengui. Encara que no s'exigeixi formalment el consentiment del delinqüent, els agents de *probation* han de fer el màxim per assegurar-se que aquest entén i, en la mesura del possible, accepta totes les decisions que el concerneixen. Tot i que l'obligació dels agents de *probation* de prevenir els delictes de vegades els porta a prendre mesures contràries als desitjos dels delinqüents, han d'explicar-los aquestes mesures i esforçar-se per fer-los entendre la legitimitat de les seves decisions. Es tracta d'un principi ètic, però també d'un enfocament que privilegia la cooperació dels delinqüents.

7.

Si en algunes jurisdiccions la intervenció de la *probation* abans d'establir la culpabilitat és limitada, en d'altres les autoritats judicials poden demanar al servei de *probation* que intervingui *abans* de les diligències i el procés o *en lloc* d'aquests. Segons aquest principi, s'ha de presumir la innocència del justiciable, i tota intervenció del servei de *probation* en aquestes condicions necessita, per tant, el seu consentiment informat. El fet que doni el seu consentiment d'aquesta manera no ha de considerar-se una confessió de culpabilitat. Segons aquesta regla, el terme «intervenció» **exclou** que es faciliti informació a les autoritats judicials; per exemple, mitjançant la redacció d'un informe.

8.

Els serveis de *probation* tenen nombroses missions, i participen sobretot en l'execució de les decisions judicials, en la protecció del públic i en el seguiment dels delinqüents. Una gran part —si no la totalitat— de la seva feina té, doncs, implicacions importants pel que fa als drets humans. Per tant, els seus deures i tasques han de fonamentar-se en una sòlida base legal que estableixi la seva autoritat i la seva responsabilitat.

9.

En algunes jurisdiccions, les tasques dels serveis de *probation* les fan altres òrgans, incloses altres autoritats públiques independents, o bé organitzacions independents, benèfiques o no governamentals. De vegades també hi ha empreses comercials que participen en la *probation*. Aquest principi afirma que, sigui quina sigui la manera com s'organitzen els serveis, el govern o els poders públics han de vetllar sempre per la bona execució de la feina segons aquestes regles. Els poders públics poden confiar, doncs, aquest treball a altres organitzacions i individus, però han d'haver-hi sistemes de control i de relacions sòlids i adequats que permetin als poders públics assumir la seva responsabilitat pel que fa a la garantia de la qualitat i de les normes.

10.

Aquest principi afirma que la labor de *probation* ha de considerar-se un element clau d'un sistema de justícia penal just i humà. Aquesta labor exigeix coneixements i habilitats considerables, i ha de gaudir d'un estatus que reconegui el seu valor i l'experiència dels professionals. Així mateix, és evident que cal dotar els serveis de *probation* dels recursos adequats per assumir les seves responsabilitats. Si en nombrosos països les presons estan superpoblades, la qual cosa posa en perill els drets dels detinguts i en limita la possibilitat d'una labor constructiva, també la *probation* pot estar «superpoblada», la qual cosa afecta la seva capacitat per protegir el públic i treballar per reinserir amb èxit els delinqüents.

11.

Les autoritats amb poder de decisió han de reconèixer i valorar els coneixements i les habilitats del personal de *probation*, que poden ajudar-les a prendre decisions justes i eficaces. Els agents de *probation* poden proporcionar informació i consell en relació amb les causes de la delinqüència, els riscos de reincidència, els riscos de danys, les possibles intervencions que poden reduir aquests riscos i, de manera general, les conseqüències específiques de les diferents decisions en casos concrets. En particular, els agents de *probation* poden donar la seva opinió pel que fa a la pertinència del seguiment en la comunitat per a un delinqüent i la probabilitat que obeeixi les regles. Encara que la regla 11 requereixi que les autoritats amb poder de decisió respectin els coneixements i l'experiència dels serveis de *probation* i tinguin en compte detingudament els consells que aquests ofereixen, no ha d'interpretar-se de cap manera que aquesta regla recomana interferir amb independència de les autoritats judicials, que són les úniques competents per decidir si utilitzaran aquests consells, i en quina mesura.

En nombroses jurisdiccions, el personal de *probation* també pot informar les autoritats competents dels progressos de la seva labor, i en determinades circumstàncies pot demanar nous consells o instruccions a aquestes autoritats.

12.

Segons la regla 1, la inserció social és un dels principis fonamentals que guien el treball dels serveis de *probation*. Aquesta regla afirma que, per aconseguir la inserció social dels delinqüents, els serveis han de treballar en estreta col·laboració amb un ampli ventall d'organismes. Aquests poden necessitar el consell de l'òrgan de *probation* per verificar que els seus serveis resulten fàcilment i equitativament accessibles als delinqüents.

Les complexes necessitats de nombrosos delinqüents demanen també una labor interdisciplinària coordinada i complementària. El treball amb delinqüents en el si de la comunitat i la promoció de la seguretat col·lectiva requereixen recórrer a habilitats i perspectives diferents de professionals de diverses disciplines.

13.

Els serveis de *probation* han d'avaluar la seva labor en relació amb els principis i les normes que s'estableixen en la seva legislació nacional. Aquesta avaluació pot considerar-se també com un aspecte de la inserció social; una manera de garantir que els drets dels delinqüents es respecten al màxim, tenint en compte la sanció i la seguretat de la comunitat. Per mediació del Consell d'Europa, la comunitat internacional estableix normes, fundades en els drets humans, que permeten als diversos països comparar les seves pràctiques amb les d'altres països i utilitzar aquestes comparacions a fi d'evitar qualsevol intervenció desproporcionada o contrària a l'ètica. La Recomanació núm. R(97)12 sobre el *personal encarregat d'aplicar les sancions i les mesures* disposa al seu annex II un gran nombre d'aquestes normes ètiques.

14.

Es pot considerar que aquesta regla representa un altre aspecte de la responsabilitat. Els serveis de *probation* han de ser responsables no només davant dels poders públics, sinó també davant dels qui recorren als seus serveis. És essencial per a la seva legitimitat, doncs, que informin de la seva labor les persones que s'han vist afectades per les seves decisions i pràctiques. Cal que els usuaris d'aquests serveis estiguin informats sobre com presentar una denúncia i disposar de procediments simples i imparcials a aquest efecte. Aquesta qüestió s'examina amb més detall a la part VII d'aquestes regles.

15.

Es tracta d'un corol·lari de les regles 8 i 9. Atès que la labor del servei de *probation* la defineix la llei, hi ha d'haver sistemes adequats de control i de seguiment de les seves accions per tal de garantir-ne la responsabilitat. Així, les autoritats i el públic poden verificar que la labor de *probation* és conforme al que ha de ser. Aquesta regla també al·ludeix a un seguiment independent, perquè a més a més de la inspecció que efectua regularment la direcció en el marc de les seves funcions, el servei de *probation* també ha de poder ser interrogat i examinat per un organisme independent. El control de la transparència per part d'agències governamentals, així com un seguiment

independent fet per un mediador o per activistes pro drets humans, es troben entre els possibles mitjans de control.

També és important que el servei de *probation* pugui, si arriba el cas, informar les autoritats competents de la manera com executa les decisions en casos concrets. Això pot incloure, per exemple, l'elaboració d'«informes de progrés» relatius a les persones objecte de seguiment.

16.

Les millors pràctiques en matèria de *probation* han de ser guiades per l'evidència. En particular, ha d'haver-hi investigacions que en determinin l'eficàcia a l'hora d'aconseguir els objectius establerts. Així mateix, cal examinar altres conseqüències de les mesures i les pràctiques, algunes de les quals poden no ser intencionades. Els investigadors han de ser rigorosos i imparcials, i la participació d'universitats i d'altres centres d'investigació pot garantir la imparcialitat i la credibilitat de les seves conclusions. Cal que aquestes es facin públiques, ja que resulta essencial que serveixin per orientar l'elaboració de la política i de la pràctica.

17.

En un cert nombre de països és freqüent constatar que l'opinió pública té una visió errònia del paper del servei de *probation*. A diferència de la presó, la *probation* és objecte de poca atenció. Aquest principi insta les autoritats responsables i els mateixos serveis de *probation* a promoure aquesta última, treballant amb els mitjans de comunicació per explicar-los quins són els objectius de la *probation*, quins en són els resultats i per què és important la seva missió. Les autoritats han de ser imaginatives i creatives a l'hora de sensibilitzar el públic per fomentar la confiança en el servei de *probation*.

Part II: Organització i personal

Organització

18.

La part II concerneix la importància de l'organització, el personal, la gestió i els recursos per materialitzar els principis relatius a la *probation*. Sense aquesta infraestructura, la *probation* té poques possibilitats d'aconseguir els seus objectius o de demostrar la seva utilitat. La regla 18 afirma que, perquè es reconegui la importància i l'interès de la *probation*, cal una organització ben estructurada i dotada de prou recursos.

19.

Els serveis de *probation* es gestionen de manera diferent segons els països. Siguin quines siguin les disposicions i l'administració, la política i la pràctica han de basar-se en regles i orientacions clares, revisades i actualitzades regularment en cas necessari. Cal que es precisi l'estatus d'aquestes instruccions: així, per exemple, hi ha diferències entre les lleis i les disposicions a respectar, les orientacions a interpretar i implementar, i els consells a tenir en compte. Això no ha d'obstaculitzar, sinó més aviat fomentar, que el personal, arribat el cas, utilitzi la seva capacitat de valoració professional a l'hora d'aplicar aquestes instruccions.

20.

Tot i que nombrosos serveis de *probation* pertanyen al sector públic, aquesta regla reconeix que en molts països hi ha organismes privats (no governamentals, benèfics i comercials) que participen en l'administració i provisió de tasques i serveis de *probation*. Cada vegada que se subcontracten serveis d'aquesta manera, els poders públics han de vetllar perquè l'organització que els assumeixi sigui adequada. Han d'informar-se sobre la solidesa i la probitat de l'organització en qüestió i implementar procediments que en garanteixin un control adequat i la seva responsabilitat. Les normes relatives als serveis proporcionats han de ser —evidentment— tan rigoroses en el sector privat o independent com en el sector públic.

Personal

21.

Segons aquesta regla, els membres dels serveis de *probation* han de ser respectats i tenir un estatus a l'altura de la seva feina, les seves habilitats i els seus coneixements. De la mateixa manera que la feina dels serveis de *probation* en general no s'entén bé (vegeu els comentaris relatius a la regla 10), els altres professionals i l'opinió pública sovint desconeixen l'experiència concreta del personal de *probation*. Una bona gestió, recursos adequats, procediments de selecció rigorosos, un elevat nivell de formació professional i una remuneració proporcional a les habilitats i a l'estatus del personal, són condicions necessàries per garantir als serveis i al seu personal el paper, la confiança i el respecte que mereixen.

Convé assenyalar que els moderns serveis de *probation* solen emprar personal molt divers —inclosos els responsables de diferents formes de prestacions, directors, agents de suport i administradors— i que aquestes regles els afecten a tots.

22.

La contractació i la selecció haurien de ser equitatius i rigorosos, i respectar en tots els aspectes els principis de bones pràctiques d'ocupació. Els serveis de *probation* han de definir clarament quines són les qualitats i les característiques que es requereixen, i si cal que aquestes es comprovin durant la selecció. A més a més de les capacitats intel·lectuals i el nivell d'estudis adient, els procediments de selecció han de comprovar les qualitats personals, entre elles l'honradesa, la integritat, les qualitats humanes, la paciència i la tolerància. També han de comprovar la capacitat dels candidats de treure partit de la formació inicial i dels seus coneixements per dur a terme el treball que s'espera d'ells.

La contractació i la selecció han de respectar els millors principis de la igualtat d'oportunitats. Respectar la igualtat d'oportunitats no consisteix només a fixar quotes. Cada vegada que hi hagi grups que es trobin infrarepresentats entre el

personal, el servei de *probation* ha d'esforçar-se a trobar-ne el motiu i prendre mesures per suprimir qualsevol factor de desincentivació de les candidatures o qualsevol obstacle als nomenaments, per tal que tots els grups tinguin la possibilitat igualitària d'aconseguir una feina. Això implica un cert seguiment de les candidatures i els nomenaments, així com un examen dels motius pels quals els agents deixen el servei. El personal de *probation* ha de reflectir les característiques de la comunitat a la qual serveix, la qual cosa contribueix a legitimar-ho. Els serveis de *probation* han de reconèixer els valors i la força d'un personal diversificat.

Atès que entre els postulats de la *probation* s'explica la possibilitat de canviar de les persones i la importància de la reinserció dels antics delinqüents, el fet de tenir una condemna prèvia o antecedents penals no hauria d'impedir sistemàticament que algú presentés la seva candidatura al servei de *probation*. De fet, els antics delinqüents poden aportar una contribució única a la labor de *probation* a causa de la seva experiència amb la delinqüència, el desistiment (deixar de cometre delictes de manera constant i duradora) i el procés de la justícia penal. Per decidir un nomenament, el servei tindrà en compte: a) la natura i gravetat del delicte o delictes; b) el temps transcorregut des de la comissió del delicte o delictes, i c) l'actitud del candidat pel que fa al seu passat.

23.

Els membres del servei de *probation* han d'exercir diferents comeses, la qual cosa exigeix, consegüentment, diversos nivells d'educació i formació. Tots haurien de tenir accés a formació en els diferents estadis de la seva carrera per tal de garantir la millor qualitat de servei possible. Aquesta formació s'ha d'adaptar a les seves tasques i responsabilitats, i ha de ser d'utilitat per al seu perfeccionament professional.

24.

El programa de formació inicial s'ha de basar en una bona comprensió de les habilitats, els coneixements i els valors que es requereixen per dur a terme la labor de *probation*. A causa de la diversitat de tasques i habilitats necessàries

al si d'un servei de *probation*, tots els agents han de tenir accés a formacions diverses i adaptades al seu paper. No n'hi ha prou a participar en cursos de formació o en una formació contínua, per més útil que aquesta sovint resulti: cal avaluar els agents per tal de verificar que han adquirit els nivells requerits. És igualment important que el personal pugui obtenir les qualificacions que confirmen el nivell de competència adquirit. Atès que el personal de *probation* requereix un reconeixement professional, aquestes qualificacions haurien de ser objecte d'un control extern independent que en garantís la qualitat i ser reconegudes més enllà de l'àmbit de la *probation*.

25.

La formació inicial ha de preparar els membres del personal per assumir el seu nou paper professional de manera fiable. També s'ha de proposar a tots ells una formació contínua. Aquesta resulta indispensable per tenir en compte les noves legislacions, mesures, pràctiques i altres canvis pertinents. Alhora, hi ha d'haver una formació que permeti als agents garantir noves funcions segons les necessitats del servei i desenvolupar el seu perfeccionament professional.

26.

La labor de *probation* implica emetre judicis i prendre decisions. Encara que les seves accions estiguin ben delimitades per la llei i la política del servei de *probation*, cal formar i fomentar que els agents exerceixin el seu discerniment professional per prendre decisions pertinents, alhora que es reconeix l'exigència de responsabilitat.

27.

Aquesta regla tracta el cas particular dels delinqüents que tendeixen a cometre delictes d'una natura concreta (com ara els crims sexuals o els crims violents) i/o el comportament delictiu dels quals està associat a dificultats persistents (com ara l'abús de drogues o d'alcohol, o els problemes de salut mental). Els serveis de *probation* poden confiar tasques especialitzades a certs agents que s'ocupen d'aquests perfils concrets. Aquestes tasques especialitzades

requereixen habilitats i coneixements específics, i els serveis han de vetllar perquè el personal tingui la formació adequada.

La mesura en la qual aquestes tasques es confien a sectors especialitzats del servei de *probation* varia segons els països. Fins i tot quan hi ha unitats especialitzades, el conjunt del personal de *probation* hauria de conèixer prou bé les necessitats particulars dels delinqüents per poder avaluar-los, derivar-los a un especialista i treballar eficaçment en contacte amb les esmentades unitats especialitzades.

28.

Aquesta regla està estretament lligada al principi fonamental de la regla 4 i reconeix que la formació ha de ser diversificada i personalitzada. La formació inicial ha de preparar tots els membres del personal per treballar amb delinqüents diferents i per tenir en compte les habilitats concretes necessàries per treballar amb certs delinqüents o certes víctimes. Així, per exemple, una labor eficaç amb joves exigeix habilitats força diferents de les necessàries per treballar amb adults. També les dones poden tenir necessitats particulars. Diverses recerques semblen indicar, per exemple, que les dones delinqüents han estat víctimes en el passat amb més freqüència que no pas els homes. També és possible que tinguin fills al seu càrrec. Aquestes consideracions — que evidentment també poden aplicar-se a determinats homes— probablement orientaran la manera com cal fer el seguiment. La formació ha de sensibilitzar el personal en relació amb aquestes possibilitats i les seves conseqüències per a la labor de *probation*.

Així mateix, les víctimes reaccionen de manera diferent als delictes que els afecten, i el personal de *probation* ha d'aprendre a considerar-ho plenament per poder treballar-hi de manera eficaç.

Convé esmentar molt particularment la situació dels estrangers, als quals sovint es neguen els serveis als quals tenen accés els nacionals. És per aquesta raó que en alguns casos poden ser expulsats. És possible que es requereixi que el personal de *probation* faci d'enllaç amb els seus països d'origen, la qual cosa

sovint requereix coneixements i habilitats especialitzats. Aquest punt s'aborda a les regles 63-65 i en els comentaris relacionats.

En termes generals, la formació inicial hauria d'aspirar a sensibilitzar el conjunt del personal en relació amb la importància del respecte i la valoració de la diversitat dels usuaris i la necessitat d'adaptar la labor del servei de *probation* a les seves necessitats.

29.

Per treballar de manera eficaç, el servei de *probation* necessita comptar amb prou efectius. Si hi ha sobrecàrrega de treball, el servei no podrà treballar com caldria. La càrrega de treball hauria d'avaluar-se de manera holística, tenint en compte les exigències de cada cas individual i no solament el nombre de casos o de delinqüents seguits. L'escassetat general de recursos restringeix la capacitat d'una organització, i les càrregues de treball excessives no permeten als agents implementar unes bones pràctiques de treball. Aquesta regla reconeix que els serveis poden no disposar de tots els recursos que idealment necessitarien. Si la càrrega de treball d'un agent de *probation* es fa massa pesada, encara resulta més important fixar prioritats. Segons aquesta regla, la direcció ha d'elaborar estratègies per gestionar la demanda i repartir de manera equitativa i raonable la càrrega de treball entre els membres del personal. Si això no és possible a causa de la manca de recursos, la direcció hauria d'aconsellar activament l'agent i indicar-li quines són les tasques prioritàries.

30.

És essencial que la direcció lideri i guiï el personal de *probation*. Haurien d'organitzar-se regularment trobades entre els agents i els seus superiors jeràrquics perquè controlin la feina que fan i examinin detalladament casos concrets. Aquestes trobades també permetrien als superiors jeràrquics reflexionar sobre el que ha de fer l'organització per donar suport al personal en una labor sovint exigent i complexa. Això inclou l'estímul i la motivació del personal, el perfeccionament professional i l'atenció a les preocupacions dels agents, especialment per mitjà de consells als equips i de conferències sobre casos particulars. El personal només pot aconseguir els objectius fixats si

compta amb el suport adequat i si el servei de *probation* està ben organitzat i gestionat.

Així com el servei de *probation* és responsable davant els poders públics (regles 8 i 15), resulta igualment important que els agents hagin d'informar de manera individual la seva direcció de la feina que fan. Una part important d'això consisteix a mantenir i actualitzar registres sobre els contactes amb els delinqüents, les comunicacions importants i les decisions a les quals aquestes afecten. Aquesta informació es conserva en expedients i s'utilitza quan el servei informa l'autoritat judicial del progrés de les intervencions. La informació ha de ser exacta i actualitzada, i ha d'estar disponible per ser inspeccionada per part dels superiors jeràrquics. Els expedients són objecte de seguiment, i poden utilitzar-se com a prova en les investigacions sobre reclamacions. Aquestes qüestions es tracten amb més detall a les regles 88-92, a la part VII, i els seus comentaris corresponents.

31.

Segons aquesta regla, encara que tots els membres del personal tinguin un paper en les relacions interserveis, la direcció és particularment responsable d'establir aquest tipus de col·laboració laboral i de vetllar perquè funcioni sobre una base sòlida. Només pot haver-hi un enllaç eficaç amb altres organismes (vegeu la regla 12) si la direcció ha elaborat protocols interserveis precisos i rigorosos (per exemple, acords relatius a l'intercanvi d'informació o als mètodes d'orientació dels delinqüents). Tal com indica la regla 17, tant el personal com la direcció dels serveis han d'esforçar-se per sensibilitzar i fer apreciar la seva missió. La direcció ha de liderar aquesta iniciativa.

32.

Alguns problemes es tracten millor en el marc d'entrevistes individuals (vegeu la regla 30 més amunt), però la consulta col·legial del personal és una responsabilitat essencial de la direcció. Les associacions professionals, els sindicats i altres mecanismes menys oficials poden contribuir tots a establir un enllaç eficaç entre el personal i la direcció. A part de la concertació relativa a les condicions de treball i ocupació, el personal ha de tenir mitjans per influir en

la política del servei en altres àmbits: els agents es troben especialment ben situats per informar els responsables de l'elaboració de les polítiques i dels resultats de la seva implementació. La majoria dels elements de valoració que influeixen en les polítiques i en les pràctiques (regla 16) es deriven de la seva experiència.

33.

Aquesta regla afirma que tant el salari com les condicions de treball haurien de reflectir l'estatus de la professió (regla 21), el conjunt de les tasques i responsabilitats confiades al servei de *probation*, i l'experiència de la direcció i dels professionals. A més a més d'uns estàndards de reclutament i de selecció prou alts, la remuneració és un factor important per conservar un personal de qualitat. Els alts nivells d'educació i formació que s'exigeixen als membres del personal de *probation* garanteixen unes habilitats que els permeten accedir a altres professions. Els serveis de *probation* han de vetllar perquè els salaris i les condicions de treball, inclosos els plans de jubilació, tinguin un nivell suficient per retenir el personal al qual han reclutat i format.

34.

Aquesta regla s'aplica als voluntaris que treballen en nom dels serveis de *probation* i no pas als qui, independentment o en nom d'altres organitzacions, treballen com a voluntaris amb els delinqüents. En molts països la *probation* va començar sent una feina de voluntariat, i els voluntaris continuen aportant una contribució inestimable al servei de *probation*, que proporciona ajuda i suport tant a les víctimes com als delinqüents. La implicació dels voluntaris en la feina testimonia la manera com la societat civil reacciona davant la delinqüència, que no s'acontenta a confiar el treball de *probation* només als professionals. Així com aquests últims, els voluntaris poden ajudar els delinqüents a canviar de vida, oferir-los models positius amb els quals identificar-se i ajudar-los a comprendre els danys que han causat amb el seu delicte. També poden actuar com a mentors i establir vincles d'amistat amb els delinqüents; una relació que es valora més perquè resulta menys oficial que la del delinqüent amb el seu agent de *probation*. Els delinqüents solen mostrar-se molt agraïts a les

persones entregades que els dediquen el seu temps per donar-los suport i aconsellar-los sense rebre gens a canvi. Els voluntaris poden ajudar el personal de *probation* en un cert nombre de tasques pràctiques d'acord amb aquest servei. També poden fer una labor de sensibilització i contribuir al fet que l'opinió pública entengui millor l'objectiu de la *probation*.

Atès que els voluntaris treballen per compte del servei de *probation*, que és responsable dels delinqüents i/o les víctimes, hi ha d'haver un procés que permeti comprovar les aptituds personals que tenen per fer aquest tipus de feina. Aquest procés ha d'incloure com a mínim una entrevista individual amb un membre del personal i un control d'antecedents penals. Com en el cas dels membres del personal (vegeu regla 22), el fet de tenir antecedents penals no hauria d'impedir treballar com a voluntari per al servei de *probation*. L'experiència dels exdelinqüents els permet aportar una contribució única i inestimable a la labor de *probation*, i el seu reclutament com a voluntaris és la prova que el servei aspira a ajudar els qui han renunciat a la delinqüència, i en faciliten la reinserció.

Cal donar un suport adequat als voluntaris en la seva labor.

Normalment no s'ha de demanar als voluntaris que facin un treball que exigeixi tenir les habilitats del personal assalariat o amb l'única finalitat d'economitzar els recursos del servei.

Així com el personal de *probation*, els voluntaris tenen el deure de protegir el públic, de manera que les seves relacions amb els delinqüents no poden ser totalment confidencials. (Els principis generals relatius a la confidencialitat i l'intercanvi d'informació es disposen a les regles 41 i 88-92, i s'expliquen en els comentaris corresponents.) Els mateixos delinqüents, com els membres del personal i els voluntaris, han d'entendre els drets i les responsabilitats que impliquen aquestes relacions de treball.

Part III

Responsabilitats i relacions amb altres organismes

35.

La regla 35 concerneix específicament la rendició de comptes dels serveis de *probation* davant les autoritats judicials, i els contactes que hi mantenen en relació amb assumptes concrets. Les autoritats tenen dret a rebre aquesta informació, i només aquest mitjà els permet confiar en la *probation*. Tot i que aquesta regla afecta casos concrets, també reconeix l'interès dels contactes, el diàleg i els intercanvis de caràcter més general. Així, per exemple, el personal de *probation* sol estar en bona posició per informar les autoritats judicials o penitenciàries de les conseqüències negatives de la detenció, de la manera com es fan els serveis comunitaris o de l'interès de determinats programes d'intervenció concrets. De la mateixa manera, s'insta els tribunals i altres autoritats a compartir les informacions pertinents i a mantenir un diàleg dinàmic amb els serveis de *probation*.

36.

Els serveis de *probation* haurien d'elaborar regularment informes sobre la feina que fan. Aquests informes haurien de publicar-se i hi haurien de poder accedir no només les autoritats judicials o d'altres, responsables de prendre decisions relatives als delinqüents, sinó també el públic en general. L'abast de la informació a proporcionar hauria de definir-se en virtut del dret nacional conforme a les reglamentacions que concerneixen el secret professional (vegeu el principi fonamental que disposa la regla 8). Els informes haurien de permetre a les autoritats competents i a l'opinió pública en general jutjar el rendiment global dels serveis de *probation* de cara a aconseguir els seus objectius.

37.

Els delinqüents solen tenir necessitats complexes en relació amb els delictes que han comès. En lloc de provar d'implementar o de proporcionar tots els serveis susceptibles de respondre a aquestes necessitats, els serveis de *probation* haurien de col·laborar amb les organitzacions que tenen les

competències especialitzades i els recursos necessaris. Es tracta no només dels organismes de la justícia penal i de l'ordre públic, sinó també d'organitzacions de la societat civil en general. Permetre l'accés igualitari als serveis és un factor essencial d'inserció social. Aquest enfocament també permet als serveis de *probation* utilitzar els seus recursos per a les seves activitats principals.

Per tant, els serveis de *probation* poden col·laborar, si escau, amb serveis socials, organismes d'ajuda a les víctimes, serveis de salut, empreses privades, empresaris i agències de col·locació, organismes d'allotjament i de formació, comunitats locals, voluntaris i associacions religioses i benèfiques, etc. El fet que hi hagi una col·laboració eficaç entre els diversos organismes és un factor particularment important de seguretat de la comunitat. Alguns delinqüents representen un risc alt per a la seguretat pública; la gestió d'aquest risc serà més eficaç en la mesura en què els serveis utilitzin les seves competències i els seus coneixements de manera complementària. Citem a tall d'exemple les disposicions i els projectes coordinats de seguretat pública entre diversos organismes per tractar el cas dels delinqüents multireincidentes. Els serveis de *probation* i de policia solen marcar la pauta a l'hora d'implementar aquestes disposicions, però també han de recórrer a les competències i als mitjans d'altres organismes.

L'intercanvi d'informació té un paper essencial en tot treball de col·laboració eficaç. Dins dels límits fixats pels principis de respecte a la vida privada i de confidencialitat, que en nombrosos països estan reglamentats per llei, els serveis de *probation* han d'estar disposats a proporcionar informació a altres serveis i a rebre-la de part seva en un esperit de col·laboració. Aquests intercanvis d'informació resulten útils tant en els casos concrets com de manera general, ja que contribueixen a influir en les polítiques i en les pràctiques. (Vegeu també la regla 41.)

38.

Els serveis de *probation* han de donar suport i instar els organismes comunitaris a exercir les seves pròpies atribucions relacionades amb fer-se

càrrec dels delinqüents com a membres de la societat. No hauria d'interpretar-se que aquesta regla imposa als serveis de *probation* l'obligació de patrocinar associacions privades, sinó, més aviat, d'ajudar-les, d'assessorar-les i prestar-los assistència en la seva labor amb els delinqüents i, arribat el cas, amb les víctimes de delictes.

Aquestes organitzacions s'encarreguen de proporcionar els seus serveis al conjunt dels membres de la societat, però no sempre són prou accessibles als delinqüents ni prou conscients de les seves necessitats concretes. Els serveis de *probation* poden proporcionar consells experts a aquestes organitzacions per permetre'ls vetllar perquè els delinqüents i els exdelinqüents es beneficiïn dels serveis als quals tenen dret i per instar-les a fer els seus serveis accessibles i adaptats. Així, els serveis de *probation* poden fer un paper de «pont» entre aquests serveis i els delinqüents, i dirigir a aquests últims a l'organització adequada.

39.

En alguns països, els serveis penitenciaris i de *probation* formen part d'una única organització. Però encara que aquest no en sigui el cas, la labor de *probation* implica inevitablement que hi hagi una col·laboració estreta amb el servei penitenciar. Així mateix, en altres països el personal de *probation* s'ocupa dels delinqüents durant la seva detenció i no es limita a preparar la seva posada en llibertat. Els serveis de *probation* solen encarregar-se de la vigilància dels delinqüents després de la seva posada en llibertat, i convé que el personal de *probation* prengui part activa en la preparació dels detinguts per a la seva posada en llibertat i la seva reinserció (vegeu també la regla 7, les regles penitenciàries europees i la Recomanació Rec(2003)22 relativa a la llibertat condicional).

40.

S'imposa la definició i acceptació d'un marc general que permeti als organismes col·laboradors aconseguir un nivell elevat d'intervenció pel que fa als delinqüents.

En general resulta indispensable definir clarament per escrit la natura de les relacions que hi ha entre l'organització col·laboradora i el servei de *probation*. Així, aquest últim pot dur a terme les seves activitats en el marc d'aquest protocol, sabent el que cada part pot esperar i el que s'espera d'ella. Quan la *probation* es confiï a una altra organització, correspon al servei afectat assegurar-se que aquesta organització treballa de manera eficaç i amb criteri. L'obligació d'informar dels resultats obtinguts i, si es dóna el cas, dels diners gastats és una condició prèvia mínima en aquest tipus de relacions.

41.

La regla 41 preveu que els acords establerts entre serveis incloguin protocols relatius a l'intercanvi d'informació, conforme a la legislació nacional pertinent en matèria de protecció de dades.

Les regles aplicables a l'intercanvi d'informació entre els serveis de *probation* i altres organitzacions o particulars han de ser transparents, per tal que el personal i els usuaris d'aquests serveis comprenguin en quins casos cal comunicar-se aquesta informació. És especialment important que les organitzacions i els usuaris d'aquests serveis, inclosos els mateixos delinqüents, tinguin una idea precisa de les condicions en les quals s'intercanvia aquesta informació entre els serveis de policia i l'organisme de *probation* o de l'abast del secret mèdic o d'altres secrets professionals, a fi de garantir la protecció dels ciutadans. Una vegada més, les empreses privades — com són, per exemple, les encarregades d'implementar sistemes de vigilància electrònica— han de compartir informació, i això hauria de fer-se explícit en qualsevol acord establert entre serveis.

Part IV

La labor de *probation*

En funció del que preveu el sistema jurídic nacional, es poden confiar als serveis de *probation* una o diverses de les atribucions següents:

a) atribucions relatives al seguiment i assessorament que s'aporta als delinqüents:

- mesures substitutives de la presó preventiva;
- abandó condicional de les diligències;
- *probation* concebuda com una sanció infligida de manera independent, sense condemna a una pena d'empresonament;
- suspensió total o parcial de l'execució d'una pena acompanyada d'una sèrie de condicions;
- posada en llibertat anticipada acompanyada d'un seguiment del delinqüent;
- indult condicional;
- règim obert;
- arrest domiciliari;
- permís penitenciari vigilat;
- serveis comunitaris;
- mesures de *probation* relacionades amb la formació, l'ocupació, el lloc de residència o les activitats d'oci; contactes i associació amb certes persones, prohibició de certs llocs, etc.;
- mesures de *probation* relacionades amb la gestió de la renda i les obligacions financeres;
- programes de tractament supervisats pel servei de *probation*;

- seguiment intensiu de determinats delinqüents (delinqüents sexuals, multireincidentes i delinqüents que representen un risc per a la societat);
- restriccions imposades a la llibertat de circulació (inclòs el recurs a tècniques de vigilància), acompanyades d'altres formes d'intervenció del servei de *probation*;
- gestió dels centres/llars de *probation*, i centres de readaptació.

b) atribucions que no van acompanyades de seguiment:

- gestió i organització generals de les sancions i mesures aplicades a la comunitat;
- informes previs a la sentència (que recomanen a les autoritats judicials processar o no processar, quina sanció escollir, o quina mesura d'intervenció pot proposar el servei de *probation* per a cada cas concret);
- informes consultius (destinats particularment a les comissions de llibertat condicional, etc.);
- primera assistència després de la detenció i durant la custòdia policial;
- preparació amb els delinqüents detinguts dels seus permisos, posada en llibertat i reinserció (en establiments psiquiàtrics, presó preventiva, establiments penitenciaris, etc.);
- ajuda a la readaptació dels exconvictes;
- treball amb la família del delinqüent;
- pràctiques de reparació;
- ajuda a les víctimes (resolució de conflictes, indemnització).

Com ja hem vist més amunt, segons els països els serveis de *probation* assumeixen un ampli ventall d'atribucions.

Els informes tramesos als tribunals i a altres autoritats decisòries es regeixen per les regles 42-46. Els serveis comunitaris, qualificats com a treball voluntari

en alguns països, es regeixen per les regles 47-52. Les regles 53-55 tracten del seguiment dels delinqüents. El terme *programes de tractament* engloba un ampli ventall d'intervencions planificades i sistemàtiques, com són els basats en els principis de la psicologia cognitiva i conductista; entre aquests figuren els programes destinats als delictes en general i els programes concebuts per a certs delictes/delinqüents (com són, per exemple, els delinqüents agressius o violents, els toxicòmans i els autors de violència domèstica). El *seguiment intensiu* sol utilitzar-se per gestionar i atenuar el risc que representen certs delinqüents sexuals, els grans multireincidentes i altres persones susceptibles de perjudicar greument la societat. El treball amb la família dels delinqüents és objecte de la regla 56; el treball de *probation* amb ciutadans estrangers i ciutadans nacionals sancionats a l'estranger es regeix per les regles 63-65. Les *restriccions imposades a la llibertat de circulació* poden prendre la forma de tècniques de vigilància o de control (inclosa la vigilància electrònica: vegeu les regles 57 i 58), que poden utilitzar-se en suport d'altres tipus d'intervencions probatòries. Les regles 59-62 es refereixen a les missions de *reinserció i ajuda a la readaptació* confiades als serveis de *probation*. Les regles 93-96 tracten del *treball amb les víctimes*. Les *pràctiques de justícia reparadora* depenen de la regla 97.

Informes previs a la sentència

42.

Tot treball relacionat amb la redacció i la presentació d'informes previs a la sentència ha de respectar plenament els drets i les garanties processals que s'estableixen a l'Article 6 del Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals, que afirma el principi de la presumpció d'innocència.

Els informes previs a la sentència pretenen bàsicament ajudar els tribunals a decidir la pena adequada (en alguns països es redacten informes similars per ajudar el ministeri fiscal a prendre la seva decisió). L'informe previ a la sentència no és una petició de reducció de condemna ni forma part de les diligències: ofereix una informació i una opinió independents. Convé que sigui

just i imparcial, és a dir, que contingui totes les informacions objectives, tant si són favorables al delinqüent com si no ho són.

Aquesta regla també requereix que els serveis de *probation* mantinguin una comunicació regular amb les autoritats judicials entorn de les condicions en les quals han d'elaborar-se els informes. L'elaboració d'un informe no és sistemàticament possible ni necessària, però cal convenir uns criteris clars entre les autoritats decisòries i els serveis de *probation*.

En principi, correspon a cada tribunal decidir-ho, però cal tenir en compte certes consideracions de caràcter general. Així, per exemple, quan un procediment pot donar lloc a una sanció financera o a una mesura menys greu, l'elaboració d'un informe resulta sens dubte innecessària; quan es preveu una condemna de serveis comunitaris, la qual cosa suposaria un seguiment de la *probation*, un informe permetria disposar d'observacions sobre la natura i el propòsit del seguiment, així com sobre la viabilitat de la cooperació del delinqüent i l'acompliment de la labor assignada; quan es prevegi una pena de privació de llibertat, l'informe ajuda el tribunal a constatar la veritable incidència d'aquesta pena en el delinqüent i en altres persones. L'elaboració d'un informe resulta particularment valuosa quan un tribunal susceptible d'infligir una pena de reclusió ferma desitja, no obstant això, reflexionar sobre la possibilitat de mesures alternatives.

43.

Els informes han de ser tan actualitzats i exactes com sigui possible. Es refereixen a delictes precisos, i, en principi, els informes antics que puguin haver-se conservat en l'expedient no haurien de tornar-se a presentar. Tot i que l'entrevista o entrevistes amb delinqüents representen una font d'informació important, convé que els autors de l'informe recorrin també a altres fonts per tractar de corroborar la informació. Els tribunals haurien de tenir la possibilitat de diferenciar entre els informes que només contenen dades i informació relatius a la situació del delinqüent, i d'altres en els quals el redactor emet a més a més una opinió professional. Els informes s'han de redactar de manera

clara i explícita; convé evitar en la mesura que sigui possible qualsevol argot o llenguatge tècnic.

44.

La *participació* del delinqüent que s'esmenta aquí ha d'interpretar-se en el sentit que cal explicar-li a aquest clarament l'objecte, la importància i les conseqüències de l'informe. Pot passar que el delinqüent no vulgui cooperar i que calgui acceptar la seva decisió. Convé que l'agent encarregat de l'informe s'asseguri que aquest entén les conseqüències de la seva negativa a cooperar i que se n'informi clarament al tribunal. És important que el delinqüent tingui la possibilitat de donar la seva opinió sobre el contingut de l'informe, tot i que correspon a l'autor decidir-ne el contingut definitiu. Els delinqüents o els seus representants legals tenen dret a qüestionar el contingut de l'informe en els tribunals.

Tot i que els informes poden tenir formes diferents en funció del dret i de la pràctica de cada sistema jurídic, per regla general un informe comença presentant les fonts d'informació en les quals es basa (entrevistes amb el delinqüent i, per exemple, amb la seva família, expedient personal, expedient processal i qualsevol altra font) i, a continuació, conté:

a) informació de caràcter personal i social sobre el delinqüent, útil per comprendre el delicte o els seus antecedents penals, o pertinent per escollir la pena, i una anàlisi del delicte (com i per què s'ha comès, el punt de vista del delinqüent sobre el tema i, per exemple, l'expressió dels seus remordiments);

b) una avaluació de la probabilitat que el delinqüent reincideixi o perjudiqui els altres: quina és la probabilitat que cometi altres delictes, quin és la importància d'aquest risc, què cal fer per evitar aquest risc i els problemes subjacents (com les qüestions vinculades a la família i a l'ocupació), quins són els factors de protecció/resistència susceptibles d'atenuar aquest risc;

c) la viabilitat i les probables conseqüències de les diferents sancions i mesures examinades: per exemple, les conseqüències d'una pena d'empresonament, la

natura i la intensitat de les intervencions proposades, la probabilitat que el delinqüent cooperi i compleixi l'ordre, etc.;

d) una conclusió: en certs casos es pot proposar una mesura concreta, tot i que en alguns països es consideri que aquest no és el paper de l'autor.

Cal assenyalar que generalment l'informe inclou el punt de vista del delinqüent: la seva actitud davant el delicte, quina probabilitat creu que té de reincidir, la seva probable resposta a les sancions i mesures que poden preveure's. Alhora, és important tenir en compte que l'informe s'elabora de manera **independent** i que l'autor de l'informe pot qüestionar les impressions del delinqüent. En les jurisdiccions en què la *probation* té en compte la víctima i l'autor de l'informe consulta aquesta última, l'informe també pot contenir observacions sobre les conseqüències del delicte per a la víctima o les víctimes, la seva opinió actual davant el delicte sofert i l'abast de les mesures de reparació; per exemple, una mediació entre el delinqüent i la víctima.

Altres informes consultius

45.

A més a més dels informes previs a la sentència, els agents de *probation* elaboren altres informes, relatius essencialment a les propostes de llibertat anticipada o a altres formes de reclusió. Aquests informes es basen en una valoració detallada de cada cas concret. La seva contribució específica consistirà a informar les autoritats de l'entorn comunitari en el qual es preveu que torni el pres, els riscos i els factors de protecció que cal tenir en compte i la manera com es gestionaran, així com la necessitat d'imposar condicions concretes a les diferents modalitats de la seva posada en llibertat. L'agent de *probation*, que exerceix les seves funcions en el si de la comunitat, ha de tenir un paper important en la implementació i verificació del projecte de llibertat proposat. Aquest pot adoptar la forma de contactes personals en relació amb l'allotjament i l'ocupació del delinqüent. Convé assenyalar que pot tractar-se d'informes inicials, informes de seguiment o informes de progressos; les seves característiques s'examinen amb més detall a la part V d'aquestes regles.

El comentari formulat pel que fa als informes previs a la sentència (regles 42-44), que subratlla el rigor i la imparcialitat dels quals convé fer mostra, també resulta aplicable aquí. L'informe ha de ser tan actualitzat i exacte com sigui possible. Els informes es refereixen a sol·licituds precises, i, en principi, els informes antics que puguin haver-se conservat en l'expedient no haurien de tornar-se a presentar. Tot i que l'entrevista o les entrevistes amb el delinqüent representen una font d'informació important, convé que els autors de l'informe recorrin també a altres fonts per tractar de corroborar la informació. En cas de contacte amb la víctima o les víctimes del delicte inicial, el seu punt de vista hauria d'esmentar-se en l'informe. Quan se'ls demani el seu punt de vista, és important assenyalar-los que aquest element sens dubte es tindrà en compte, però que no serà decisiu (regla 95).

46.

Com en el cas anterior, la *participació* del delinqüent que s'esmenta aquí ha d'interpretar-se en el sentit que cal explicar-li a aquest clarament l'objecte, la importància i les conseqüències de l'informe.

Pot passar que el delinqüent no vulgui cooperar i que calgui acceptar la seva decisió. Convé que l'agent encarregat de l'informe s'asseguri que aquest entén les conseqüències de la seva negativa a cooperar i que se n'informi clarament al tribunal. És important que el delinqüent tingui la possibilitat de donar la seva opinió sobre el contingut de l'informe, tot i que correspon a l'autor decidir-ne el contingut definitiu. Els delinqüents o els seus representants legals tenen dret a qüestionar el contingut de l'informe en els tribunals.

47.

Els serveis comunitaris suposen fer un treball voluntari en benefici de la comunitat com a resposta per haver comès un delicte. En alguns països aquesta sanció només pot imposar-se si el delinqüent n'ha donat el seu consentiment previ, mentre que en d'altres només el tribunal pot decidir imposar aquesta sanció i el delinqüent ha de respectar la decisió judicial.

Els serveis comunitaris tenen diversos objectius legítims: ser proporcionals al delicte o els delictes; i tenir per objecte la rehabilitació, la reparació i la reinserció social. No sempre és fàcil combinar o conciliar aquests objectius en un règim de serveis comunitaris. El principi rector en la matèria és que el treball fet durant el nombre d'hores definit pel tribunal constitueix la pena: aquestes tasques no estan destinades en si a presentar un caràcter repressiu i no han de comportar, per exemple, una dificultat física. Es trien en funció de l'interès que tenen per a la comunitat (en el marc de la reparació invocada a la regla) i pel seu potencial efecte benèfic directe per al delinqüent pel que fa a l'adquisició de noves habilitats educatives o professionals. Els resultats d'alguns estudis suggereixen que, quan els delinqüents troben un interès i un sentit en el treball que se'ls ha imposat, són més propensos a complir l'ordre i a treballar a consciència (en profit del beneficiari), i a més a més —pel que sembla— són menys susceptibles de reincidir. Els objectius de reinserció dels serveis comunitaris s'aconsegueixen, doncs, gràcies als efectes positius de fer tasques útils. En alguns països es pot demanar així mateix als delinqüents que participin en programes de reinserció, tractament o formació que redueixen el nombre d'hores que han de complir.

Les modalitats d'implementació dels serveis comunitaris han d'afavorir la seva vocació constructiva. Les tasques i les condicions en les quals aquestes es duen a terme han de respectar la dignitat dels delinqüents, d'acord amb la regla 2, i evitar-ne qualsevol estigmatització o exclusió suplementària. És poc probable que l'ús d'un uniforme per identificar els delinqüents que fan serveis comunitaris n'afavoreixi la inserció. És molt lloable que el règim de serveis comunitaris cridi l'atenció de l'opinió pública sobre la labor que es duu a terme incloent l'ús de rètols en els antics llocs de treball que expliquin la contribució aportada pels delinqüents.

48.

Atès que els serveis comunitaris constitueixen una reparació real i/o simbòlica, han de ser d'autèntic interès per a la comunitat. Els serveis de *probation* han de buscar les tasques en qüestió en el si de la comunitat i vetllar perquè el conjunt dels membres d'aquesta puguin proposar tasques adequades. Aquesta labor

no es pot fer en cap cas en profit dels serveis de *probation* o d'un membre del seu personal, ni amb finalitats lucratives. Encara que la postura de les diferents jurisdiccions pot variar en aquest punt, el treballador de serveis comunitaris, en la mesura del possible, no ha de reemplaçar persones que exerceixen una ocupació remunerada.

49.

Els delinqüents que fan serveis comunitaris s'han de sotmetre, com tota persona objecte de seguiment en el marc d'una mesura de *probation*, a una avaluació de riscos (vegeu les regles 66-71 i el comentari corresponent). La definició d'un treball adequat ha de vetllar abans de res per limitar al màxim aquests riscos per a la comunitat.

50.

Els serveis de *probation* són responsables de preservar la salut i la seguretat dels delinqüents que fan serveis comunitaris. Convé respectar la reglamentació general en matèria de seguretat i preveure un règim d'assegurança de responsabilitat civil per a la possible indemnització dels delinqüents dedicats a aquestes tasques. Els serveis de *probation* i els seus agents també haurien d'estar convenientment assegurats per poder respondre a possibles demandes d'indemnització en cas d'accident.

51.

Els serveis comunitaris poden adoptar diverses formes, i és important que els serveis de *probation* siguin imaginatius en aquest sentit i defineixin tasques adequades. Caldria considerar plenament les diferents capacitats i la situació personal dels delinqüents per tal de garantir que el règim escollit s'adapti a totes les persones per a les quals la sanció o la mesura decidida es consideri adequada. En algunes jurisdiccions els serveis comunitaris poden utilitzar-se com una alternativa directa a l'empresonament, i convé que no s'empresoni ningú només perquè no se li ha trobat cap tasca apropiada.

És important que els serveis de *probation* s'esforcin a identificar els beneficiaris potencials d'un servei comunitari i que cada comunitat pugui constatar que se'n

beneficiarà. Així, per exemple, podria consultar-se als grups ètnics minoritaris el tipus de projecte que els sembla més interessant.

52.

Tal com passa en altres aspectes en els quals es consulta els delinqüents, la regla 52 no implica que aquests puguin decidir el treball que faran. Els serveis comunitaris solen considerar-se una pena justa tant per part dels delinqüents com de l'opinió pública, la qual cosa implica especialment consultar les parts interessades en la matèria.

Convé, doncs, preguntar als delinqüents quines habilitats tenen i qualsevol element concret (com ara, per exemple, obligacions professionals i familiars, salut, discapacitats, disponibilitat els dies de festes religioses) que els serveis de *probation* hagin de tenir en compte. Una vegada es decideix la tasca que s'assignarà, cal explicar-ne detalladament els motius al delinqüent, el punt de vista del qual ha de tractar-se sistemàticament amb serietat. Quan els interessats entenen l'interès del seu treball, es mostren més disposats a fer-lo, s'esforcen més i en treuen més profit.

Aquesta consulta hauria de prolongar-se durant tot el servei comunitari. S'hauria de preguntar als delinqüents sobre la seva experiència en relació amb aquest treball i utilitzar aquest element en l'avaluació periòdica que servirà per decidir la continuació de la sanció.

Les mesures de seguiment

53.

En diverses ocasions es fa un seguiment per part de la comunitat. Tot i que hi ha diferències en la base jurídica d'aquestes formes de seguiment i, per exemple, en les conseqüències d'un incompliment, les regles que segueixen preveuen normes de seguiment generals.

54.

La natura i la intensitat del seguiment (per exemple, la freqüència dels informes sol·licitats a l'agent encarregat d'aquest seguiment) haurien de determinar-se en funció de cada delinqüent i ser objecte d'una revisió en cas d'evolució de la situació personal d'aquest i de progressos en relació amb els objectius perseguits.

Els serveis de *probation* han de fer tot el possible per afavorir el respecte a les obligacions formals del seguiment. Això suposa sobretot considerar plenament la situació personal de l'interessat quan aquesta pugui obstaculitzar el respecte a les obligacions previstes i examinar amb ell com superar les dificultats trobades. Convé, doncs, en la mesura del possible, no imposar als interessats horaris susceptibles d'entrar en conflicte amb les seves pròpies obligacions familiars (inclòs, però no exclusivament, el cas dels pares de nens petits) o professionals. Les persones sense domicili fix o que porten una existència nòmada també poden trobar-se amb dificultats concretes a l'hora de respectar determinades obligacions formals.

55.

Aquesta regla reconeix que els serveis de *probation* haurien d'organitzar intervencions adequades, que poden dur-se a terme no només per part dels agents de *probation*, sinó també d'altres organismes i individus. La regla cita alguns exemples: formació, desenvolupament d'habilitats o fins i tot tractaments, com els que poden proporcionar-se a les persones que necessiten ajuda psiquiàtrica o un tractament en cas d'abús d'alcohol o altres substàncies. El control és una part legítima del fi que persegueix la *probation*, i és necessari veure regularment els delinqüents per tal que els agents de *probation* hi influeixin i que aquests conservin la credibilitat davant les autoritats judicials i la comunitat en general. Alhora, les mesures de control han de:

- ser proporcionals a la probabilitat de reincidència i al grau de perjudici previst;
- afavorir el procés de reinserció;

□ aplicar-se de manera que millori la cooperació del delinqüent, la qual cosa augmenta les possibilitats d'èxit del control, la qual cosa reforça alhora l'autocontrol de l'afectat.

El treball amb la família del delinqüent

56.

Les sancions que s'infligeixen i les mesures que s'adopten no només afecten els delinqüents, sinó també la seva família i les persones que tenen al seu càrrec. Aquesta situació pot produir-se, en primer lloc, en cas de pena de presó, però també es dona en altres sancions i mesures. Quan la legislació ho prevegi, convé que els serveis de *probation* proporcionin ajuda, informació, assessorament i assistència a les famílies afectades tant pel delicte comès pel delinqüent com per la pena que se li ha imposat. Pot tractar-se d'informacions relatives a la condemna (com, per exemple, el lloc de compliment d'aquesta, les disposicions relatives a les visites i els contactes amb el pres o la data probable de la seva posada en llibertat), d'assessorament sobre les prestacions socials de les quals poden beneficiar-se els interessats (sobretot quan la família estava financerament a càrrec del delinqüent) i, en general, d'una ajuda per mantenir els contactes familiars. Aquesta labor resulta d'interès tant per a la família com per al delinqüent, sobretot perquè les relacions familiars contribueixen en gran manera a la seva reinserció i al seu desistiment.

La vigilància electrònica

57.

Tot i que tradicionalment la *probation* ha privilegiat les relacions personals per modificar el comportament dels delinqüents, moltes jurisdiccions europees recorren cada vegada més a les noves tecnologies. La vigilància electrònica, sobretot el «braçalet» o la «turmellera» que permeten controlar la presència d'una persona en hores i llocs precisos, i el «seguiment telemètric» que possibilita la tecnologia del sistema GPS, resulta extremament atractiva des d'una perspectiva política, ja que permet prescindir del consentiment o de la

cooperació activa del delinqüent i deixa entreveure la possibilitat de beneficiar-se d'una informació completa en temps real.

En certs casos la vigilància electrònica pot contribuir a reinserir el delinqüent i afavorir la seva renúncia a la delinqüència, ajudant-lo a modificar els seus costums i la seva forma de vida; però normalment aquest resultat s'obté amb la implementació d'un control i una sèrie de factors d'estabilitat que permeten als programes de reinserció aconseguir el seu objectiu.

Quan la vigilància s'inscriu en el marc d'un seguiment, és important que reforci la labor de reinserció. Qualsevol control extern hauria d'utilitzar-se com un mitjà per desenvolupar l'autocontrol propi. Convé que la tecnologia no orienti ni defineixi anticipadament la natura de la vigilància, sinó que s'utilitzi com a suport de les activitats de *probation*. D'altra banda, els serveis de *probation* han de ser conscients que es tracta d'un mercat comercial lucratiu en plena expansió i que els competeix vetllar perquè les relacions amb aquest mercat preservin la integritat de la *probation*.

58.

Alguns mètodes de vigilància, entre ells la vigilància electrònica, poden constituir una ingerència considerable en el dret dels afectats del respecte a la seva vida privada, i fins i tot en l'exercici d'altres drets. Els delinqüents, però de vegades també la seva família i els seus amics, poden ser víctimes d'això. Aquesta regla recalca que el grau de vigilància i d'ingerència ha de ser proporcional a la gravetat del delicte i a les necessitats de la seguretat pública.

La reinserció

59.

El principi fonamental núm. 6 de les regles penitenciàries europees (Recomanació Rec[2006]2 del Comitè de Ministres dels estats membres) disposa que «Tota reclusió s'ha de gestionar de manera que faciliti la reintegració en la societat lliure de les persones privades de llibertat». A diversos països, els serveis de *probation* s'encarreguen de fer un seguiment dels delinqüents després de posar-los en llibertat. Aquesta regla requereix dels

serveis que assumeixin aquesta funció de preparar activament la posada en llibertat dels delinqüents durant la seva reclusió. Això pot adoptar la forma de contactes mantinguts amb el delinqüent per correu, visites, videoconferències, enllaços amb les autoritats penitenciàries, contactes amb amics o familiars amb els quals el delinqüent podria tornar, i gestions davant organismes públics que podrien oferir serveis i suport després de la posada en llibertat.

L'èxit de la labor de reinserció requereix un enfocament de gestió individualitzat, a fi de garantir que les aportacions de tots els serveis responsables es coordinin i gestionin correctament. Els canvis positius que s'esdevenen durant l'empresonament corren el risc de perdre's després de la posada en llibertat, de la qual cosa es deriva una necessitat fonamental de continuïtat. Aquesta continuïtat té més probabilitat de veure's assegurada quan els serveis de *probation* s'impliquen en el procés de planificació de la pena i de la preparació per a la posada en llibertat. Els serveis de *probation*, en col·laboració amb els serveis penitenciaris i els organismes públics i privats de la societat civil en sentit ampli, es troben ben situats per ajudar els exconvictes a fer front als reptes de la seva reinserció.

El treball de reinserció no ha de limitar-se a avaluar i gestionar els riscos plantejats pels delinqüents i les necessitats associades a aquests riscos. Diverses recerques suggereixen que el fet de portar una «vida bona» sovint condueix al desistiment. Atès que cadascú ha de decidir el que és per a ell una «vida bona», el treball de reinserció ha de tenir en compte els interessos i les aspiracions de les persones afectades, esforçar-se a ajudar-les a aconseguir els seus objectius legítims i a explotar els seus punts forts per convertir-se en membres de la societat respectuosos amb la llei.

Per a la majoria de les persones, un dels components clau d'una «vida bona» és una feina remunerada. Aquesta aporta una font legítima d'ingressos, uns hàbits conforme a la llei i unes xarxes socials que donen suport al desistiment i afavoreixen positivament el respecte a la llei. No resulta sorprenent que la recerca científica demostrï que hi ha una forta correlació entre la feina i el desistiment. No obstant això, per poder treballar, els delinqüents no només han d'adquirir les habilitats i la motivació necessàries, sinó que també han de tenir

possibilitats de trobar una feina. Per regla general, els exdelinqüents, i sobretot els exconvictes, tenen dificultats per trobar feina i per guanyar-se la confiança de molts empresaris. Així doncs, els serveis de *probation* haurien de treballar activament per fomentar que els empresaris de tots els sectors ofereixin oportunitats d'ocupació equitatives i convenientes als exdelinqüents.

60.

En molts casos la posada en llibertat se sotmet a una o diverses condicions formals, i correspon al servei encarregat del seguiment, normalment el servei de *probation*, vetllar perquè el delinqüent compleixi aquestes condicions. Les regles 86-88 i les observacions connexes contenen disposicions generals relatives a l'execució i al respecte de les condicions fixades. Els delinqüents sovint afronten dificultats concretes quan se'ls posa en llibertat, i és important que els serveis de *probation* facin tot el possible per ajudar-los a anticipar-se a aquestes dificultats i a superar-les, a fi d'evitar qualsevol possible reincidència. De vegades els delinqüents representen un risc elevat de perjudici a la seguretat pública; llavors els serveis de *probation* han de col·laborar estretament amb altres organismes de cara a gestionar aquest risc. Vegeu també les observacions relatives a la regla 37.

61.

Com ja s'ha disposat en el comentari de la regla 59, diversos estudis elaborats a diversos països constaten molt sovint el mateix fet: la labor constructiva feta a la presó no es materialitza sistemàticament després de posar en llibertat el detingut. Així, per exemple, el que s'ha après en programes de tractament no sol ser objecte de cap mesura de seguiment, i el seu benefici no triga a desaparèixer. El pas de la institució penitenciària a la comunitat —el pas per la porta de la presó— per regla general rarament es gestiona bé, i la comunicació entre les autoritats penitenciàries i les persones encarregades del seguiment que es fa en el si de la comunitat normalment planteja un problema considerable. Quan el servei de *probation* ha preparat activament la posada en llibertat abans de produir-se (regla 59), és més probable que aquesta transició es gestioni de manera més eficaç. Aquesta regla insta al personal de *probation*

a fer el possible per desenvolupar tot l'aprenentatge constructiu adquirit durant el període de reclusió. El fet que hi hagi sistemes de bona gestió dels expedients afavoreix l'èxit d'aquesta empresa (vegeu la regla 80).

L'ajuda a la readaptació

62.

El desistiment és més un procés que un esdeveniment puntual, i els delinqüents poden necessitar que se'ls ajudi de manera constant i se'ls encoratgi durant molt temps després de la seva posada en llibertat. Aquesta regla assumeix que, una vegada finalitzat el període oficial de seguiment després de la posada en llibertat, el delinqüent no té cap obligació formal de mantenir-se en contacte amb el servei de *probation*. Paral·lelament, quan la legislació nacional ho preveu i els recursos disponibles ho permeten, convé que els serveis de *probation* ofereixin la seva ajuda tant temps com sigui possible, per tal que ningú no cometi un delictes perquè té la sensació de no poder demanar ajuda enlloc. També caldria preveure l'ajuda dels serveis de *probation*, quan això sigui possible, en favor dels nombrosos presos posats en llibertat sense cap obligació oficial de reinserció, però que, no obstant això, sovint necessiten consells, assistència i estímuls.

La labor de probation amb els delinqüents estrangers i els nacionals sancionats a l'estranger

63.

La circulació de persones al continent europeu s'ha intensificat a conseqüència de diverses raons socials, econòmiques i polítiques. Quan arriben a un país estranger, els afectats poden trobar-se en situació de crisi, disposar de pocs mitjans i tenir amb prou feines alguns contactes, o fins i tot cap. Els serveis de *probation* tenen la imperiosa obligació ètica d'assegurar-se que a aquestes persones vulnerables se les tracta de manera convenient i equitativa. En alguns països, no obstant això, la legislació no concedeix als ciutadans estrangers els mateixos drets que als nacionals; i, en conseqüència, aquests se senten

exclosos d'uns serveis dels quals tenen necessitat. Aquest és un repte important per a diversos països.

Aquesta regla insta els serveis de *probation* a proporcionar serveis accessibles als delinqüents de nacionalitat estrangera d'acord amb el seu dret nacional. El tipus i el nivell d'oferta d'aquests serveis depèn del sistema jurídic intern i de la situació individual dels delinqüents; no obstant això, en aquests casos els serveis de *probation* han de guiar-se pels principis de tracte equitatiu i de no-discriminació. Habitualment els ciutadans estrangers tenen necessitats molt diferents; correspon als serveis de *probation* examinar-les acuradament i esforçar-se per atendre-les convenientment. Els objectius principals de la *probation* —com són, per exemple la integració a la comunitat, la inserció social i la reinserció— tenen un significat força diferent per a les persones que gairebé no tenen relació, o no la tenen en absolut, amb el país en qüestió i poden veure's obligades a abandonar-lo com a resposta a un o diversos delictes comesos. També és possible que afrontin dificultats lingüístiques, i els serveis de *probation* han d'assegurar-se que compten amb uns serveis d'interpretació adequats. Els serveis de *probation* han de vetllar perquè aquests serveis siguin accessibles i útils a aquest grup vulnerable.

64.

Una decisió marc adoptada pels estats membres de la Unió Europea permet, en certs casos, transferir el seguiment de la *probation* d'una jurisdicció a una altra; habitualment es tracta de situacions en les quals un delinqüent condemnat a l'estranger és reenviat al seu país d'origen per fer el seguiment (decisió marc del Consell relativa a l'aplicació, entre els estats membres de la Unió Europea, del principi de reconeixement mutu de les decisions relatives a mesures de control com a solució substitutiva de la presó preventiva). Perquè aquesta decisió marc funcioni com està previst, hi ha d'haver una comunicació clara i eficaç entre els països, tant de cara a establir mecanismes de cooperació com a aplicar-los a casos concrets. L'«Estat d'emissió» (en el qual s'ha ordenat la sanció o la mesura) i l'«Estat d'execució» (en el qual la sanció o la mesura s'executarà; en principi el país del qual és natural el delinqüent) han de col·laborar, d'acord amb el seu dret nacional i en el grau en què ho permetin

els seus recursos, per garantir que la sanció o la mesura s'executi tal com ho vol l'autoritat judicial i que el delinqüent sigui objecte del seguiment exigít. Encara que aquesta decisió marc sigui el principal mitjà d'efectuar una transferència en el si de la Unió Europea, hi ha altres acords específics entre els estats membres del Consell d'Europa (com el Conveni europeu per a la vigilància de les persones condemnades o en situació de llibertat condicional de 1964, CETS núm. 051); aquesta regla també s'aplica en aquests casos.

65.

Aquesta regla es refereix a la mateixa situació que la prevista a les regles 63 i 64, però des del punt de vista de l'Estat al qual s'ha de reenviar els delinqüents. També és probable que els delinqüents i exdelinqüents que tornen al seu país d'origen, allà siguin vulnerables i hi tinguin escàs suport; correspon als serveis de *probation* vetllar perquè s'atenguin les seves necessitats.

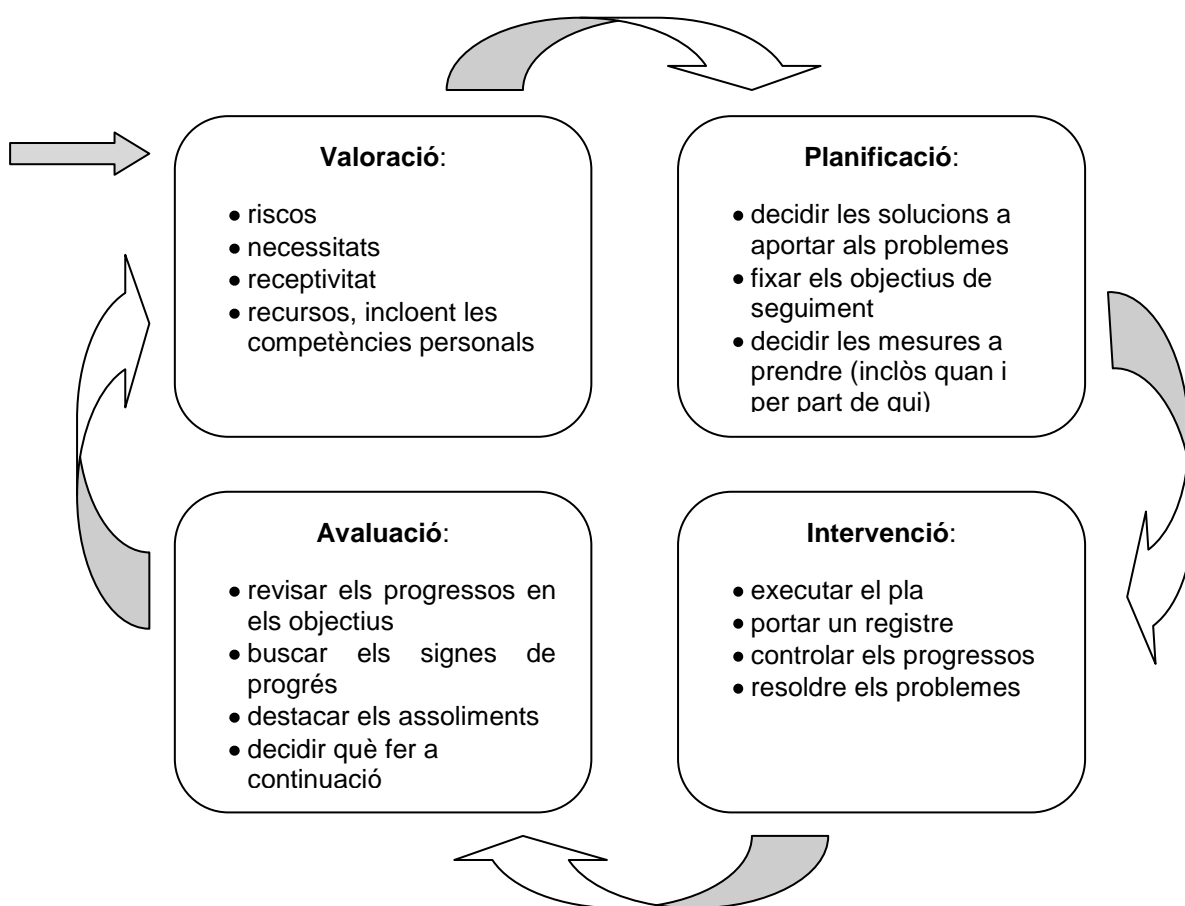
Part V

El procés de seguiment

Aquesta secció presenta un marc específic que permet comprendre el procés de seguiment. No obstant això, és important precisar des del principi que hi ha nombroses concepcions d'aquest procés. Algunes insisteixen en els riscos que planteja el delinqüent, les necessitats associades a aquests riscos (necessitats criminògenes) i la importància de vetllar perquè la intervenció sigui individualitzada (assegurar una bona receptivitat). Altres enfocaments del procés de seguiment poden tenir una perspectiva diferent. Per exemple, poden privilegiar l'assistència i el suport als delinqüents. Un altre plantejament insisteix a tenir en compte els punts forts i els assoliments de les persones objecte de seguiment, i no només els riscos i les necessitats associades a aquests riscos. Com tothom, els delinqüents tenen aspiracions i ambicions legítimes, i sovint es constata que abandonen qualsevol comportament delictiu si poden viure la «vida bona» que han triat per a si mateixos.

La importància de la regla 1 sobre els principis bàsics resulta aquí clarament rellevant. La possibilitat d'un seguiment es basa en una relació professional positiva, i l'objectiu prioritari de l'agent de *probation* ha de ser desenvolupar aquesta relació i guanyar-se la confiança de la persona objecte de seguiment. En cas contrari, les possibilitats d'aconseguir els objectius del seguiment amb freqüència seran molt menors.

El procés de seguiment es representa millor per mitjà d'un diagrama. Aquí es presenta en forma cíclica, en la mesura en què, amb freqüència, el procés es repeteix de nou una vegada acabat el cicle, i prossegueix durant tot el període de seguiment.

Adaptació de Carole Sutton, «Aspire», a Rob Canton i David Hancock (eds.), *Dictionary of Probation and Offender Management*, Cullompton, Willan, 2007.

Valoració

66.

Aquesta regla no interfereix amb els criteris d'estimació que preveu el dret nacional en les diferents etapes del procediment penal pel que fa a les necessitats de valoració dels delinqüents. Aquesta regla guia els mateixos serveis de *probation* en el seu treball quotidià amb els delinqüents. L'eficàcia de l'execució de les sancions i mesures aplicades a la comunitat augmenta de manera important si prèviament es fa una valoració de cada cas individual. La regla crida l'atenció dels serveis de *probation* sobre alguns principis importants per fer una valoració pertinent.

La **valoració** s'interessa:

- pels riscos;
- per les necessitats;
- per la receptivitat;
- pels recursos, incloses les competències personals del delinqüent.

En el moment de la valoració, convé avaluar el risc de cometre nous delictes, especialment el risc de perjudicis susceptibles de ser causats al públic i al personal dels serveis de *probation*. Han d'avaluar-se altres riscos, com el d'automutilació i altres elements de vulnerabilitat. Han d'avaluar-se així mateix les necessitats o els factors lligats a la comissió de delictes («necessitats criminògenes»), a més d'altres necessitats més indirectes però, no obstant això, importants pel que fa a les possibilitats de desistiment. Atès que les diferents formes d'intervenció són més o menys eficaces segons les persones, la valoració ha de determinar el tipus d'intervenció que resultarà més accessible i més pertinent per a un individu determinat. L'enfocament que consisteix a concebre totes les intervencions i totes les activitats de tal manera que siguin accessibles al delinqüent, que incentivin la seva plena participació i que tinguin en compte la seva individualitat es coneix amb el nom de *principi de receptivitat*. Cal assenyalar que en el moment de la valoració també cal

reflexionar sobre els recursos que permetran resoldre els problemes identificats. En aquest sentit, els assoliments i aptituds del delinqüent constitueixen el primer recurs a examinar. En efecte, sovint resulta molt útil i constructiu centrar-se en els assoliments personals i en aquests factors de cara a reduir la probabilitat dels delictes, encara que aquest enfocament ha d'equilibrar-se amb una avaluació realista dels problemes. La valoració ha de basar-se en fonts d'informació molt diverses: informes del tribunal, expedients del servei de *probation* i, si escau, informació recollida d'altres serveis de *probation* o de persones properes al delinqüent.

67.

El procés de valoració —és a dir, *com* es fa aquesta valoració— és tan important com el resultat d'aquesta. Encara que el personal de *probation* tingui una idea molt precisa dels problemes del delinqüent, cal deixar a aquest últim la possibilitat de descobrir-los per si mateix. En aquest sentit, el personal pot recórrer a mètodes (com, per exemple, l'entrevista de motivació) que ajudin el delinqüent a reconèixer algunes de les seves dificultats. De totes maneres, perquè el seguiment sigui eficaç, l'agent encarregat d'aquest i el delinqüent han de posar-se d'acord entorn una base de treball prou àmplia.

Diversos estudis recents tendeixen a indicar que el desistiment s'inscriu en general en un context de cerca d'una vida millor. La valoració hauria d'interessar-se, doncs, per les aspiracions legítimes del delinqüent, i identificar i desenvolupar els seus punts forts, elements que es corre el risc de subestimar si només es tenen en compte els riscos i les necessitats. El concepte d'*autoeficàcia* —a saber, el fet de prendre les regnes de la pròpia vida— reconeix la responsabilitat del delinqüent i la necessitat que té de definir la seva conducta futura.

68.

La valoració hauria de ser el resultat d'un intercanvi de perspectives i d'un examen profund entre el personal i el delinqüent. Caldria assenyalar els punts de desacord, que poden constituir un eix de reflexió, tal com s'indicava en el comentari de la regla 67.

La valoració hauria de fer-se periòdicament a fi d'assegurar-se que és sempre exacta i pertinent, i de verificar que les coses progressen. És especialment important fer aquests controls en determinats moments clau del període de seguiment. A més a més, els agents encarregats del seguiment han d'estar atents als canvis significatius que puguin donar-se a la vida dels delinqüents. Per als serveis de *probation*, la seguretat dels ciutadans és una prioritat. Convé insistir aquí, doncs, en la importància que té qualsevol canvi en el nivell i la natura dels riscos. En efecte, un cop feta la valoració, resulta temptador pensar que el nivell de risc establert ja no canviarà. És un error; els riscos i els factors de protecció canvien: modificació de l'ús d'estupefaents, canvi de la situació professional, més evolució de les relacions personals...

70.

I no cal dir que els canvis importants que intervenen en la vida del delinqüent poden donar lloc a una actualització i revisió de la valoració, per exemple, si el delinqüent ha comès un altre delicte o s'han produït grans canvis en la seva vida personal. També és aquest el cas de certes «etapes» importants del seguiment, que s'enumeren en aquesta regla: quan es pensa traslladar el delinqüent a una presó de règim obert, concedir-li el tercer grau, sotmetre'l a vigilància electrònica o posar-lo en llibertat anticipadament, assignar-li un arrest domiciliari, etc. Així mateix, abans de prendre una decisió relativa a un canvi en el nivell de seguiment, una modificació de les condicions formals o una petició d'interrupció anticipada del període de seguiment, convé fer una valoració nova.

71.

Distingim en general dues formes d'avaluació de riscos: l'avaluació «clínica» (individual, de persona a persona) i l'avaluació «actuarial», que estableix una probabilitat a partir de càlculs estadístics, generalment en forma de «puntuació» de probabilitat (de reincidència o de risc de perjudici). Les tècniques actuàries serien més fiables, atès que utilitzen factors «estàtics» (edat, tipus de delicte, antecedents penals, etc., que són immutables). No obstant això, com que es basen en conjunts només poden preveure els riscos a

nivell individual de manera limitada. A més a més, aquestes tècniques no sempre poden integrar els factors «dinàmics» (situació professional, toxicomania, etc., sobre els quals és possible actuar i que són susceptibles d'evolucionar). Per totes aquestes raons, moltes jurisdiccions han introduït altres mecanismes o instruments d'avaluació que tracten d'estimar els factors estàtics i els factors dinàmics. Aquests instruments permeten assegurar-se que la valoració de tots els delinqüents es fa de manera sistemàtica i rigorosa i que els agents encarregats del seguiment se centrin precisament en els riscos i les necessitats dels quals se sap que hi ha una correlació amb la reincidència. És essencial que els qui utilitzen aquests instruments n'entenguin l'abast i els límits. Els mètodes actuarials només poden produir probabilitats estadístiques. Si s'utilitzen a la lleugera, doncs, poden induir a greus errors. Per aquest motiu cal reservar-ne l'ús als **especialistes**.

Com ja s'ha subratllat (vegeu el principi de la part V), és important tenir en compte els punts forts a més dels riscos. Una valoració equilibrada ha de reconèixer les capacitats i el potencial de les persones, i no preocupar-se únicament del seu comportament delictiu.

Planificació

72.

El seguiment ha de dur-se a terme de manera planificada. Un cop feta la valoració, l'agent encarregat del seguiment ha de decidir, d'acord amb el delinqüent, les diverses modalitats de resolució dels problemes identificats. Han de fixar-se objectius de comú acord. Aquests haurien de ser **concrets i mesurables** (a fi de poder controlar els progressos). I també han de ser **realitzables**: en particular, si es preveu un llarg període de control i/o s'identifiquen diversos problemes diferents, la planificació ha de subdividir-se en diverses fases que continguin diferents etapes, i cal fixar objectius realistes a curt termini. Els delinqüents solen presentar nombrosos problemes complexos que no poden tractar-se alhora de manera raonable. A més a més, un pla d'execució massa ambiciós pot descoratjar-los. També és beneficiós fixar per a cadascun d'aquests objectius una **data límit** concreta. Una revisió

efectuada en aquesta data podrà constatar la realització de l'objectiu, que convindrà llavors consignar (i celebrar); en cas contrari, l'agent encarregat del seguiment i el delinqüent podran examinar les raons per les quals encara no s'ha aconseguit l'objectiu.

73.

Com en el cas de la valoració, si el delinqüent no comprèn (o no comprèn el suficient) el pla d'execució, o si no el subscriu, aquest tindrà poques possibilitats de ser posat en pràctica. Pot ser que els delinqüents es mostrin escèptics pel que fa a determinats plans proposats; llavors caldria reconèixer i examinar aquests dubtes (pot ser que el delinqüent encara no estigui disposat a fer alguns dels canvis requerits, en aquest cas potser caldria un treball de motivació suplementària). Sigui com sigui, el procés de planificació hauria de negociar-se en la mesura del possible i explicar-se de tal manera que el delinqüent el compregui.

74.

Tal com s'explica en el comentari de la regla 72, hi ha d'haver un estret vincle lògic entre la valoració i el pla d'execució. El pla fixa les accions que cal fer per resoldre els problemes identificats, la qual cosa comprèn la definició de les intervencions futures.

75.

Les regles 69 i 70 subratllen la importància de revisar periòdicament la valoració. Davant qualsevol possible modificació de la valoració convé adaptar el pla d'execució.

Intervencions

76.

Les intervencions són accions estructurades i programades, elaborades amb els delinqüents de cara a la seva readaptació i el seu desistiment. La natura de les intervencions fetes pels serveis de *probation* depèn de la sanció o de la

mesura i de les condicions fixades per les autoritats decisòries. Amb freqüència, doncs, les intervencions tenen com a objectiu el suport social i familiar per mitjà de programes d'inserció professional, programes d'educació, de formació professional, formació en gestió de pressupostos i contactes regulars amb el personal de *probation*. També poden integrar *programes de control del comportament del delinqüent*, basats essencialment en els principis de la psicologia cognitiva i conductista. Aquests programes, concebuts per reduir la taxa de reincidència, ajuden els delinqüents a adquirir noves habilitats que millorin la seva manera de raonar i de resoldre els problemes. També poden gestionar millor la pressió, reflexionar sobre les conseqüències dels seus actes, mirar les coses des del punt de vista de l'altre i actuar de manera menys impulsiva. Pot tractar-se de programes genèrics (és a dir, que englobin tota classe de comportaments delictius) o específics per a un cert tipus de delictes o de característica criminògena (programes per a delinqüents violents o delinqüents sexuals, programes per a toxicòmans, etc.).

Per regla general, les intervencions exigeixen als delinqüents que dediquin temps i s'esforcin a executar altres exigències apropiades, en particular per reflexionar sobre el seu comportament i aprendre com fer els canvis de vida necessaris. No obstant això, aquesta regla disposa que la participació en aquestes intervencions i el compliment de la decisió presa per l'autoritat judicial **constitueixen la pena**, i que la intervenció en si mateixa no hauria de ser repressiva, sinó constructiva, en la seva natura i intenció. És la autoritat judicial la que fixa la quantia apropiada de la pena en funció del delictes comès. Així mateix, i conforme a la regla 5, els serveis de *probation* no haurien de fer l'experiència més repressiva del necessari per aplicar la sanció o la mesura prevista per l'autoritat judicial.

77.

Diversos estudis mostren que les intervencions més eficaces són les de tipus *multimodal*, és a dir, les que utilitzen una sèrie de mètodes, cadascun dels quals apel·la a un conjunt d'habilitats i coneixements diferents. Algunes d'aquestes habilitats les aporten organitzacions i persones que treballen en col·laboració amb els serveis de *probation*; i d'altres, el mateix personal de

probation. La regla 27 fa referència en aquest sentit a les formacions especialitzades que el personal ha de seguir.

Si bé és cert que la major part del treball de *probation* es fa individualment amb cada delinqüent, moltes jurisdiccions recorren, no obstant això, al treball de grup. En efecte, l'experiència d'aprenentatge en el si d'un grup de persones que viuen la mateixa situació pot resultar molt eficaç. No obstant això, aquest mètode no s'adapta a tots els delinqüents. És cert que permet utilitzar eficaçment els recursos, però per avaluar si és pertinent integrar un delinqüent en un programa de treball de grup cal examinar abans de res les necessitats d'aquest delinqüent.

A més a més, a l'hora de formar els grups, el personal de *probation* hauria de ser conscient dels riscos d'associacions indesitjables i influències negatives. Convé prestar una atenció especial a la situació dels qui es troben en minoria en un grup: una sola dona en un grup d'homes, una persona fàcilment identificable com a membre d'una minoria ètnica, etc. Convé examinar la situació d'aquestes persones i prendre mesures per assegurar-se que no es vegin desfavorides de cap manera. Segons la regla 5 dels principis fonamentals, la manera d'executar la sanció no hauria d'imposar càrregues excessives ni restringir els drets més del previst per la decisió judicial o administrativa, i convé tenir sempre en ment aquest principi a l'hora de triar i de posar en pràctica les intervencions. Així mateix, els serveis de *probation* han de vetllar perquè les seves intervencions no causin cap dany.

78.

L'agent encarregat del seguiment ha de preparar el delinqüent per a les intervencions que el concerneixen. De vegades passa que el delinqüent dubta sobre l'oportunitat de la seva participació, o es mostra reticent. Llavors l'agent encarregat del seguiment ha de fer tot el possible per reforçar la seva motivació. En efecte, un delinqüent que entén el perquè de la intervenció té moltes més probabilitats d'acceptar-la i de treure'n profit.

79.

Aquesta regla és un corol·lari de les regles 37 i 77. El recurs als serveis comunitaris afavoreix la inserció social i permet als delinqüents beneficiar-se d'un ampli ventall de coneixements.

80.

Aquest és un principi important del treball amb els delinqüents. L'enfocament interservei i multimodal resulta molt eficaç, però la participació de diversos serveis —i sovint de diverses persones en el si del mateix servei— pot comportar una certa confusió de papers. Aquesta regla disposa que la valoració, la definició del pla d'execució i la coordinació de les intervencions han d'estar sota la responsabilitat d'un sol membre del personal. Diversos estudis mostren, en efecte, que l'experiència del delinqüent amb la *probation* ha de caracteritzar-se per la continuïtat, la coherència, les possibilitats de consolidació i la dedicació del personal. Sense aquesta coordinació, l'experiència de seguiment corre el risc de ser fragmentària, desorganitzada i desconcertant per a tots, especialment per al mateix delinqüent. El gestor del cas o gestor del delinqüent, com sovint se l'anomena, també és el responsable de vetllar perquè es respectin els termes de la sanció o de la mesura, i perquè, si arriba el cas, s'apliquin les mesures imposades.

Avaluació

81.

L'avaluació dels progressos que fa el delinqüent és un procés continu, que es desenvolupa durant tot el període de seguiment. Els punts de vista de l'agent encarregat del seguiment i del delinqüent pel que fa al període de seguiment han de sintetitzar-se, registrar-se i consignar-se als arxius del servei de *probation*. En alguns països cal enviar periòdicament un informe de progrés a l'autoritat decisòria; en d'altres, els serveis de *probation* només elaboren aquest informe al final del període de seguiment o en cas d'incompliment de les condicions.

82.

Aquesta regla concerneix la necessitat d'oferir al personal la possibilitat legal de dirigir-se a l'autoritat judicial per sol·licitar un canvi en les condicions de seguiment. Quan s'han fet progressos significatius, quan una condició ja no sembla aplicar-se o ha resultat inaplicable, o quan després de la valoració sembla possible reduir el nivell de seguiment, el servei de *probation* ha de poder sol·licitar que es modifiquin les condicions o que es posi fi a l'execució de la decisió judicial de manera anticipada. És cert que aquest mecanisme permet limitar els recursos —que han de servir principalment als delinqüents amb més necessitat de seguiment—, però també és important reconèixer de manera oficial els molts i significatius progressos que fan alguns delinqüents durant el seu seguiment.

83.

El punt de vista del delinqüent sobre la qualitat del servei que ha rebut ha de constituir una part important de les avaluacions (periòdiques i finals). Els serveis de *probation* haurien de considerar la possibilitat de recopilar la informació que resulta d'aquestes avaluacions a fi d'examinar, arribat el cas, les tendències que se'n desprenen. D'aquesta manera poden veure els seus punts forts, però també reflexionar sobre la millora del seu treball.

84.

Amb la finalitat d'augmentar-ne l'eficàcia, el seguiment ha de concloure's de manera apropiada amb una revisió i avaluació completes del que s'ha fet, del que ha funcionat menys bé i del que hauria pogut fer-se de manera diferent, tant per part dels agents encarregats del seguiment com dels delinqüents. En aquest sentit, les entrevistes denominades «de sortida» amb els delinqüents resulten molt útils. Les fa una persona diferent de l'agent responsable del delinqüent, per tal de poder recopilar proves independents pel que fa a l'impacte del seguiment i la qualitat del servei assegurat.

Execució i respecte de les condicions

85.

Aquesta regla consagra la responsabilitat dels serveis de *probation* pel que fa a l'aplicació de les sancions i les mesures establertes per les autoritats judicials o per altres autoritats decisòries. En la mesura del possible, aquesta responsabilitat ha d'exercir-se persuadint els delinqüents de l'interès de la seva cooperació i conduir-los per tal d'obtenir el seu consentiment. Alguns treballs de recerca mostren que les persones es estan molt més disposades a cooperar quan se senten tractades amb equitat. De la mateixa manera, un sentiment d'injustícia pot provocar el descontentament i la negativa a cooperar. És important assenyalar que, per a certs delinqüents, i en certes circumstàncies, l'incompliment de les condicions imposades té conseqüències molt greus, que poden arribar fins a una pena de privació de llibertat. Convé informar-los d'aquesta possibilitat, sense donar a entendre que aquesta és l'única raó que ha de motivar-ne l'adhesió. En aquest cas s'expliquen els avantatges de cooperar o s'utilitzen altres tècniques de motivació. Convé identificar i analitzar qualsevol obstacle a l'adhesió i implementar estratègies per ajudar els delinqüents a fer el que se'ls demana.

86.

Convé explicar amb detall als delinqüents la natura de la sanció o de la mesura adoptada pel que fa a la seva persona (han de saber el que s'espera d'ells), així com les conseqüències de l'incompliment de les condicions prescrites; a saber, en termes generals: la possibilitat de tornar a comparèixer davant el tribunal per ser jutjats, o, en el cas d'una excarceració recent, el retorn a la presó. El personal de *probation* ha d'assegurar-se que les persones el seguiment de les quals garanteix són conscients d'aquests riscos, tot i que (tal com especifica la regla 86) els agents encarregats del seguiment no han de recórrer només a l'amenaça o a altres sancions per aconseguir l'adhesió dels delinqüents.

Aquesta regla també esmenta els deures i les obligacions del personal. Alguns serveis de *probation* recorren a un contracte o bé a un acord menys formal entre el servei i el delinqüent —acord que ha de ser explícit i eventualment posar-se per escrit—, on es defineix no només el que s'espera dels delinqüents, sinó també el que aquests tenen dret a esperar a canvi. De vegades els agents encarregats del seguiment es veuen obligats a donar consells als delinqüents, que després aquests segueixen o no. És important, doncs, que el personal de *probation* faci una clara distinció entre les instruccions requerides per la llei i qualsevol altre consell informal que pugui oferir, i que s'asseguri que el mateix delinqüent també faci aquesta distinció.

87.

Cal prendre sempre seriosament l'incompliment de les condicions prescrites, i el judici professional ha d'exercir-se en el marc de la deontologia definida per la llei. Així, si un delinqüent no respecta la seva obligació de respondre a les convocatòries de l'agent de *probation*, aquest últim ha de posar-se en contacte amb ell amb la màxima urgència. Paral·lelament, l'agent encarregat del seguiment ha d'intentar comprendre per què no s'han respectat les condicions. A més de la negativa deliberada a executar la sanció o la mesura, hi ha moltes altres raons igualment factibles: potser el delinqüent no ha entès el que s'espera d'ell? Té problemes personals que pertorben la seva vida quotidiana (i que explicarien el fet que falti a les cites)? Desespera de la possibilitat de canviar? L'incompliment de les condicions resulta inacceptable, i l'agent encarregat del seguiment ha d'assegurar-se que el delinqüent l'ha entès bé. Després ha d'examinar amb ell el que es pot fer perquè a partir d'aquest moment es respectin les condicions. L'incompliment de les condicions i les raons que ho expliquen han de consignar-se en l'expedient de l'interessat. En alguns casos, l'incompliment de les condicions és un signe d'un augment del risc. Així mateix, quan es tem un perjudici greu, el servei de *probation* ha de considerar aquest fet com una prioritat i reaccionar amb la màxima urgència. De vegades cal organitzar, per exemple, la compareixença del delinqüent davant un tribunal al més ràpidament possible, o preveure el seu reingrés a la presó.

La *probation* pretén encoratjar i ajudar les persones a canviar de vida. Certs canvis —sobretot tenir una feina regular— probablement impliquen modificacions importants del comportament d'aquestes persones. Al mateix temps, aquests canvis poden plantejar dificultats en relació amb el respecte a les condicions. Per exemple, a un delinqüent que treballi tot el dia li pot resultar difícil presentar-se davant el seu agent de *probation*. Els agents de *probation* haurien de ser conscients d'aquests problemes i mostrar-se disposats a demanar a les autoritats judicials que modifiquin les exigències de la sanció o la mesura aplicada a la comunitat quan sembli oportú.

La regla 10 de la Recomanació núm. R(92)16 del Comitè de Ministres dels estats membres en relació amb les regles europees sobre les sancions i mesures comunitàries disposa que «No es farà cap disposició en la llei per a la conversió automàtica en reclusió d'una sanció o mesura comunitària en cas d'incompliment de les condicions o obligacions vinculades a aquesta sanció o mesura». La regla 87 d'aquesta Recomanació requereix del personal de *probation* que examini tots els casos d'incompliment de les condicions prescrites, però no pas que proposi automàticament una pena de privació de llibertat o una tornada a la presó. Per contra, els agents de *probation* haurien de ser imaginatius i proposar sancions o mesures comunitàries que poguessin adaptar-se millor i que tinguessin més probabilitats de complir-se per part del delinqüent.

Tot i que hi ha diferències segons els països, l'agent encarregat del seguiment pot valorar la possibilitat d'iniciar un procediment per infracció, és a dir, d'emprendre una acció que desemboqui en la compareixença del delinqüent davant un tribunal per incompliment d'una sanció o mesura. En aquest procés, l'agent de *probation* pot veure's obligat a exercir el paper d'autoritat acusadora (o gairebé), i potser hagi d'aportar proves de l'incompliment. Segons quines siguin les disposicions precises fixades pel dret nacional, pot donar-se un conflicte entre aquest paper i la missió més clàssica d'un agent de *probation*. En algunes jurisdiccions aquest procés comporta dues etapes: en un primer moment s'estableix l'incompliment (infracció); després, l'autoritat judicial decideix la sanció a imposar. En aquest cas, a l'agent que ha iniciat el procés i contribuït a l'acusació en la primera etapa pot resultar-li difícil, en la segona,

redactar un informe per al tribunal amb la distància i la independència requerides. Per pal·liar aquesta dificultat, es pot estimar la possibilitat de demanar a un altre membre del personal de *probation* que redacti aquest informe, però és important, en tot cas, assegurar-se que el procediment sigui equitatiu i reconegut com a tal per part del delinqüent.

Expedients, informació i confidencialitat

88.

La conservació dels expedients individuals representa una part important de la labor dels serveis de *probation*. En efecte, per ser eficaç, l'obligació de rendir comptes passa necessàriament per un manteniment precís, complet i actualitzat dels expedients, que mostri quan, com i per què han tingut lloc certs fets o activitats i s'han pres certes decisions. Els expedients són una font d'informació en el si de l'organització: així, per exemple, en absència del personal encarregat del seguiment, resulta indispensable que qualsevol persona que hagi de treballar amb el delinqüent pugui disposar d'un expedient sòlid i actualitzat. Aquests permeten així mateix transmetre informació entre els diferents serveis de *probation* i les autoritats davant les quals aquests han de rendir comptes (vegeu la part VII). Per últim, atès que contenen els elements essencials de la valoració, els programes de seguiment i les intervencions, així com una avaluació dels seus efectes, els expedients garanteixen que el treball que s'ha fet és pertinent.

Per regla general, l'expedient individual comprèn les següents informacions personals: nom, data de naixement, adreça, formació, trajectòria professional; les valoracions i planificacions actualitzades regularment, juntament amb els objectius i una avaluació dels resultats del treball que s'ha fet; i un historial de contactes, on es consignen les presentacions (o no presentacions) a les entrevistes de seguiment, les visites a domicili i altres activitats que presentin interès. Es conserva també en el fitxer informació sobre les condemnes anteriors del delinqüent, els programes de seguiment en els quals ha participat i les seves eventuais penes de reclusió.

89.

En certes circumstàncies, generalment previstes pel dret nacional, és necessari contravenir el principi de confidencialitat a fi que diversos serveis responsables puguin compartir informació, en particular quan hi hagi un risc elevat de perjudici greu. En aquest cas, l'intercanvi d'informació ha de basar-se en principis clarament establerts, i ha de respectar-se la confidencialitat mentre no estigui en joc la seguretat pública.

90.

Els superiors jeràrquics haurien d'examinar minuciosament els expedients a fi d'extreure informació sobre la gestió, sobretot per verificar si es respecten la llei i les orientacions. Els expedients constitueixen, a més, una important font d'informació per als inspectors i supervisors independents.

91.

La regla 35 fa referència a l'obligació del servei de *probation* de transmetre informació a les autoritats judicials i altres autoritats decisòries en certs casos. Aquesta regla precisa que el manteniment d'expedients complets i actualitzats constitueix un mitjà fiable perquè el servei de *probation* pugui complir aquesta tasca.

92.

Els delinqüents tenen dret a accedir al seu expedient. No obstant això, en certs casos l'expedient conté informació que, en cas que el delinqüent l'arribi a conèixer, podria amenaçar la seguretat o el benestar d'un tercer. En conseqüència, pot negar-se-li l'accés a aquesta informació, sempre en el marc de l'estricta aplicació del dret nacional. A més a més, hi ha d'haver un procediment per atendre les reclamacions d'un delinqüent que qüestionï l'exactitud del seu expedient.

Part VI

Altres missions dels serveis de *probation*

Treball amb les víctimes

93.

En molts països, les víctimes de delictes solen queixar-se de no sentir-se emparades pels serveis de justícia penal, que generalment donen prioritat a les recerques i diligències judicials, i concentren els seus esforços en el delinqüent abans que en la víctima. De fet, les víctimes expliquen que la seva experiència del sistema de justícia penal és tan angoixant que gairebé arriben a tenir la impressió de tornar a sentir-se víctimes per segona vegada. En nombrosos països (encara que no en tots), els serveis de *probation* treballen, gairebé des que existeixen, únicament amb els delinqüents, i es preocupen poc —o gens— per les víctimes. Per diverses raons, avui dia molts països s'esforcen per millorar aquesta situació: alguns serveis de *probation* participen directament en el suport a les víctimes; d'altres treballen en estreta col·laboració amb organitzacions de suport a les víctimes (sovint organitzacions no governamentals); i uns altres estableixen contacte amb les víctimes i les mantenen informades (vegeu la regla 95).

Els principis de no-discriminació i d'individualització (vegeu la regla 4) s'apliquen tant a les víctimes com als delinqüents. De fet, les víctimes es caracteritzen per tenir una gran diversitat, a la qual han de poder respondre les propostes que ofereixen els serveis de *probation*. Cal subratllar especialment el fet que les reaccions de les víctimes de delictes són molt diverses: depenen de la natura del delicte, de l'aptitud psicològica de les víctimes per superar el trauma, del seu context personal, del nivell de suport que poden esperar (per part de familiars i amics, per exemple), etc. Els serveis de *probation* han de tenir sempre en compte aquests elements.

En alguns països s'han creat organitzacions —sovint ONG— destinades a ajudar les víctimes. El suport que aquestes aporten pretén ajudar les víctimes a afrontar les conseqüències del delicte; pot adoptar la forma d'un consell, d'una

ajuda pràctica o d'altres mesures d'assistència. Quan el dret nacional ho preveu, els serveis de *probation*, en la mesura del possible, han de donar suport a aquesta labor i respondre de manera constructiva i cooperativa a les demandes de les organitzacions de suport a les víctimes. En efecte, aquests sovint saben on trobar les fonts d'informació i de suport necessàries, i eventualment poden donar consells, de manera general, però també en casos concrets.

95.

En algunes jurisdiccions, els serveis de *probation* es posen en contacte amb les víctimes de delictes greus i les mantenen informades sobre la situació del delinqüent. Per regla general, els transmeten determinada informació concreta sobre l'aplicació de la sanció: durada de la reclusió, data de posada en llibertat, o qualsevol condició particular relativa a l'excarceració i susceptible d'afectar les víctimes (com, per exemple, prohibició d'entrar en contacte amb la víctima del delicte). No hi ha dubte que les víctimes han de tenir coneixement de certa informació, i de vegades és el servei de *probation* el que ha d'assegurar-se que els arribi aquesta informació. Però al mateix temps el personal de *probation* ha de tenir en compte el dret del delinqüent a la confidencialitat i ser conscient que de vegades no és necessari ni desitjable divulgar certa informació. Per exemple: un cop es posa el delinqüent en llibertat no ha de comunicar-se l'adreça del domicili d'aquest a la víctima.

A banda de proporcionar informació, els serveis de *probation* d'alguns països consulten les víctimes, particularment quan s'albira la possibilitat d'un permís de sortida o una posada en llibertat, per saber si tenen inquietuds particulars sobre aquest tema (qualsevol element que, en opinió de les víctimes, haurien de tenir en compte les autoritats decisòries). Així, per exemple, una víctima pot no voler que s'autoritzi un delinqüent a viure al mateix barri que ella. A l'hora d'intentar conèixer la seva opinió, el personal de *probation* hauria d'explicar clarament a les víctimes que els seus desitjos s'examinaran amb atenció, però que les autoritats decisòries també han de tenir en compte altres factors. En altres paraules: el fet de consultar les víctimes no significa necessàriament que la resolució definitiva sigui conforme als seus desitjos.

96.

Aquesta regla preconitza que, en el marc de la seva reinserció, els delinqüents han d'assumir la responsabilitat dels seus actes, la qual cosa suposa reconèixer el perjudici causat. Atès que els retrets i les acusacions directes tenen més probabilitats de suscitar el rebuig i de posar el delinqüent a la defensiva, per fer-li prendre consciència del perjudici que ha causat es requereixen certes habilitats professionals (com passa amb molts altres aspectes del treball de *probation*). Les accions de sensibilització pel que fa a la sort de les víctimes afavoreixen la reinserció. A més a més, les víctimes obtenen així la seguretat que el treball dels serveis de *probation* amb els delinqüents té en compte el seu perjudici i el respecta.

Pràctiques de justícia reparadora

97.

El comentari de la regla 93 recorda que hi ha nombrosos serveis de *probation* que tradicionalment privilegien només la labor amb els delinqüents. La regla 97, per la seva banda, fa referència a les intervencions de *justícia reparadora*, que en general impliquen treballar alhora amb els delinqüents, les víctimes i la comunitat, i potencialment amb qualsevol persona afectada més o menys de prop pel delicte comès.

Les pràctiques de justícia reparadora poden adoptar nombroses formes. No obstant això, cal identificar una sèrie de temes comuns. Segons un manual elaborat per les Nacions Unides, «Els plantejaments i els programes de justícia reparadora es basen en diversos postulats: a) la resposta donada al delicte ha de permetre reparar, en la mesura del possible, el perjudici causat a la víctima; b) cal fer comprendre als delinqüents que els actes comesos no són acceptables i que tenen conseqüències reals per a la víctima i la comunitat; c) els delinqüents poden i han d'assumir la responsabilitat dels seus actes; d) les víctimes han de tenir la possibilitat d'expressar les seves necessitats i participar en les reflexions destinades a determinar com el delinqüent ha de reparar, de la millor manera possible, el perjudici que ha causat; e) la comunitat té la responsabilitat de contribuir a aquest procés» (*Handbook of Restorative Justice*

Programmes, Criminal Justice Handbook Series, Nacions Unides, 2006). Els plantejaments de justícia reparadora inclouen els serveis de mediació; la mediació entre la víctima i el delinqüent examina, per exemple, com pot reparar-se el perjudici causat i com les persones afectades poden afrontar les conseqüències del delicte. La mediació pot utilitzar-se també amb finalitats de prevenció de la delinqüència; per exemple, treballant per reduir les disputes veïnals abans que portin al delicte. La Recomanació núm. R(99)19 sobre la mediació penal estableix les pautes de mediació. Entre les pràctiques de justícia reparadora s'inclouen també les conferències familiars i els «cercles de mediació». Així mateix, és possible integrar elements de justícia reparadora en altres pràctiques de justícia penal més formals, en particular en els tribunals, els col·legis de jutges i els comitès de llibertat condicional. La Resolució 2002/12 del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides, titulada *Principis bàsics per implementar programes de justícia reparadora en matèria penal*, proporciona una molt bona guia en aquest sentit.

Quan la *probation* segueix aquest enfocament, cal estar especialment atent al fet que es respectin plenament els interessos i els drets tant del delinqüent com de la víctima. A l'hora d'avaluar aquestes intervencions convé en particular no limitar-se al criteri únic de la reincidència, sinó examinar els beneficis que aquesta labor pot aportar a la víctima. Si el servei de *probation* organitza una trobada entre el delinqüent i la víctima, cal prendre totes les precaucions necessàries per evitar una nova victimització.

Els plantejaments de la justícia reparadora requereixen habilitats concretes, i els serveis de *probation* haurien de vetllar perquè el seu personal es formi correctament a fi de fer aquest tipus de treball d'una manera apropiada.

Prevenió de la delinqüència

98.

Aquesta regla remet a la necessitat dels serveis de *probation* de compartir la seva experiència i coneixements, i de treballar en col·laboració amb altres organitzacions a fi de reduir la delinqüència i incrementar la seguretat de la comunitat. Les accions en qüestió no es dirigeixen a determinats delinqüents

en particular, sinó que contribueixen a l'esforç general de prevenció o de reducció de la delinqüència. Els serveis de *probation* contribueixen a aquestes accions principalment treballant amb delinqüents coneguts a fi de reduir la probabilitat de reincidència. D'aquesta manera, en el curs del seu treball recopilen nombrosa informació sobre les circumstàncies en les quals determinades persones cauen en la delinqüència, sobre el que els impedeix renunciar a ella i sobre els factors socials que afavoreixen o prevenen la criminalitat. Així, per exemple, el fet que el personal de *probation* constati un elevat nombre de toxicòmans entre els delinqüents que són objecte de seguiment hauria d'animar aquest a instar al seu torn altres autoritats (com podrien ser, en aquest cas, els serveis de salut) a examinar si convindria implementar serveis d'educació o de tractament per prevenir la delinqüència; i això amb l'objectiu no solament de reduir la taxa de reincidència dels delinqüents objecte de seguiment, sinó també d'impedir a altres persones que delinqueixin o dissuadir-les de fer-ho. Les causes de la criminalitat són complexes, i, en conseqüència, les iniciatives que aspiren a reduir-la requereixen la col·laboració de diversos organismes en diverses disciplines i la participació activa dels serveis de *probation*.

Part VII

Procediments de reclamació, inspecció i control

99.

Els serveis de *probation* i el seu personal han de vetllar perquè els delinqüents respectin les seves obligacions, fins i tot aquelles a les quals aquests últim preferirien sostraure's. Ara bé, de vegades el seguiment probatori imposa als delinqüents exigències personals que poden molestar-los o a les quals poden oposar certa resistència. Així mateix, de vegades el personal de *probation* es veu obligat a prendre decisions que poden desembocar en una compareixença davant la justícia o un retorn a la presó. La mateixa natura de la labor de *probation* pot conduir, doncs, a desacords i a conflictes entre els delinqüents i el personal, unes dificultats que aquest últim ha d'aprendre a gestionar. De

vegades passa que el desacord dóna lloc a una reclamació formal. Hi ha d'haver un procediment clar que permeti als delinqüents i a altres beneficiaris dels serveis presentar una reclamació. Moltes reclamacions haurien de resoldre's de manera extraoficial a un nivell baix de la jerarquia, i explicant al demandant les raons que han motivat la decisió, però si aquest últim desitja mantenir la seva reclamació, ha de tenir la possibilitat de dirigir-se a una persona de nivell jeràrquic superior de l'organització i fins i tot, en certs casos, a una autoritat independent.

No obstant això, cal assenyalar que sovint poden evitar-se les reclamacions formals si el servei de *probation* explica clarament el seu paper i manté una actitud coherent i equitativa. En efecte, quan els interessats saben el que s'espera d'ells i el que ells poden esperar a canvi, el risc de reclamació disminueix considerablement.

100.

Les persones encarregades d'instruir la reclamació haurien de ser imparcials i evitar formular hipòtesis que puguin prejudicar el resultat de la instrucció. En certs casos bastarà que el superior jeràrquic de l'agent qüestionat s'encarregui de la instrucció. No obstant això, en d'altres, quan la gravetat de la reclamació ho justifica, se n'haurà d'encarregar un responsable de nivell superior. En darrer terme, es podrà acudir a una autoritat independent (per exemple, un mediador), encara que, per regla general, només quan els altres mecanismes no hagin funcionat. També pot habilitar-se l'autoritat independent en qüestió per examinar qualsevol possible recurs contra les conclusions de la instrucció inicial.

Ha de quedar clar al personal i als demandants que el procediment és equitatiu i imparcial. Independentment del fet que la instrucció demostrï que la reclamació és malintencionada o abusiva, o que, per contra, està ben fundada, el servei de *probation* ha de respondre al demandant d'una manera adequada. També és important distingir entre una reclamació que afecta un membre del personal i una insatisfacció relativa a la política del servei. Així, per exemple, un delinqüent pot voler presentar una reclamació contra una decisió que comporta el seu retorn a presó, però, si el responsable del servei està convençut dels

fonaments i de la bona execució de la decisió, ha d'estar disposat a donar suport al seu personal.

101.

Les persones encarregades de la instrucció de les reclamacions haurien de mantenir els demandants informats sobre el desenvolupament del procediment i, al seu torn, de les conclusions de la instrucció. Qualsevol canvi resultant de la instrucció de la reclamació s'hauria d'explicar al demandant. Els serveis de *probation* no han de reaccionar a la defensiva davant les reclamacions formals, sinó considerar que els procediments d'instrucció representen una oportunitat de millorar la qualitat de les seves intervencions.

102.

Haurien d'haver-hi sistemes que permetessin als serveis de *probation* controlar la qualitat del seu funcionament i vetllar perquè aquest respongui als criteris professionals requerits. Convé fomentar que el personal consideri aquests processos un instrument de millora de la qualitat del servei que es fa i treballar tan bé com sigui possible. Aquests controls no haurien de concentrar-se exclusivament en el rendiment individual, sinó verificar igualment si el personal disposa de recursos suficients i si es dóna prou suport a la feina que fa. També caldria analitzar la informació relativa al nombre de reclamacions registrades i tractades cada any.

103.

Tal com se subratlla a la regla 15 i la part III, és essencial que els serveis de *probation* retin comptes a les autoritats competents. Atès que les disposicions varien d'un país a un altre, aquesta obligació pot concretar-se en l'àmbit nacional o regional, i/o en un àmbit més local. En qualsevol cas, l'autoritat competent hauria de garantir la implementació de sistemes fiables i assegurar-se que el servei fa la seva feina com cal.

A més a més, és molt important que diferents organismes de seguiment independents facin un control per assegurar-se que la feina que duen a terme els serveis de *probation* respon a uns estàndards professionals d'alta qualitat.

En alguns països aquesta labor pot fer-la el mediador; en d'altres, un comitè nacional de seguiment, etc. Independentment de l'estructura concreta d'aquests organismes, aquesta regla exigeix que siguin independents i que disposin dels instruments necessaris per fer les seves tasques de control. Els serveis de *probation* haurien d'aprofitar aquests sistemes d'inspecció i control per millorar les seves competències i les seves pràctiques. A més a més, aquests controls haurien de permetre a l'autoritat competent comprendre millor les realitats de la labor de *probation* i, si arribés el cas, defensar en nom del servei determinats canvis de política o del nivell de recursos.

Part VIII

Recerca científica, avaluació, accions amb els mitjans de comunicació i l'opinió pública

104.

La pràctica de *probation* hauria de guiar-se per criteris d'eficàcia. Un d'ells revesteix una importància excepcional: *la disminució de la reincidència*. Segons alguns treballs de recerca científica, quan el programa d'intervenció s'adequa a les característiques del delinqüent tal com es van determinar en la fase de valoració, s'observa una reducció mesurable de la taxa de noves condemnes. Des de fa alguns anys, les recerques entorn dels enfocaments del tipus *what works* («el que funciona») exerceixen una certa influència. La majoria dels resultats en aquest cas provenen del Canadà i els Estats Units, encara que també hi ha hagut recerques en altres llocs com ara Anglaterra i Gal·les. Altres països, en canvi, utilitzen mètodes de *probation* diferents, com ara els enfocaments basats en els punts forts de la personalitat i en el treball social. Així doncs, els diferents països, paral·lelament a la implementació dels seus propis sistemes de recopilació i interpretació de dades, haurien de desenvolupar les seves pròpies pràctiques tenint en compte les dades procedents d'altres països, i sent conscients que «el que funciona» en un pot ser que no funcioni tan bé en un altre.

Cada mètode de *probation* ha de veure's com una qüestió oberta. Conforme la recerca científica avança, ens il·lumina cada vegada més sobre el funcionament dels mètodes d'intervenció i els seus efectes. Pot ser oportú, doncs, revisar els mètodes en vigor. Per a això els serveis de *probation* haurien d'estudiar detalladament els efectes dels mètodes emergents, i, a fi d'apreciar la seva eficàcia, fer recerques sistemàtiques i recórrer a l'experiència d'altres organismes, particularment universitats, en matèria de recerca. El recurs a aquestes últimes garanteix independència i autoritat a les pretensions d'eficàcia dels serveis. Aquesta regla reconeix la utilitat de la recerca i la necessitat de destinar recursos a aquesta activitat per permetre millorar els serveis prestats.

105.

També la política en matèria penal, així com la pràctica, hauria d'inspirar-se en la recerca científica. Els polítics de molts països pateixen pressions molt fortes per adoptar mesures eficaces que redueixin la criminalitat. Ara bé, les iniciatives polítiques haurien de basar-se en la recerca, la raó i l'argumentació. Amb tot, els responsables polítics, tot i mostrar-se sensibles a les expectatives legítimes de l'electorat, haurien d'exercir el seu paper d'autoritat i tractar d'evitar qualsevol temptació de proposar solucions simplistes a problemes complexos.

106.

Els serveis de *probation* haurien d'esforçar-se a presentar la seva labor a l'opinió pública, en particular difonent informació objectiva i explicant per què els serveis funcionen d'aquesta manera o de l'altra. Els resultats pràctics de la *probation* —igual que els d'altres sancions com la reclusió— haurien de ser objecte d'un debat obert. Aquestes explicacions permeten reforçar la confiança de l'opinió pública.

Per evitar que l'opinió pública només senti parlar de *probation* en cas que hi hagi algun incident (per exemple, un delictes greu comès per agents durant un període de seguiment), és important recordar als mitjans de comunicació que els serveis de *probation* obtenen bons resultats.

Encara que no sempre resulta fàcil presentar resultats de recerca complexos (i de vegades ambigus), atès que els mitjans de comunicació no són sempre objectius, els serveis de *probation* han d'intentar-ho. En particular, cal ajudar l'opinió pública a entendre que, si bé la *probation* representa un instrument preciós per contribuir a la seguretat de la comunitat, és impossible constituir una societat lliure de perills, i que ni el treball de *probation* ni cap altra intervenció de la justícia penal permeten aconseguir aquest objectiu. La decepció sol ser el resultat d'una expectativa irreal; per aquest motiu l'opinió pública, per més que hagi d'alimentar sempre grans esperances pel que fa a la qualitat dels seus serveis de *probation*, no per això ha de deixar de ser realista.

107.

Aquesta regla és un corol·lari de la regla 108. Caldria mantenir l'opinió pública informada sobre les polítiques i pràctiques en matèria de *probation*, però també sobre la seva evolució. És important que la seva visió dels serveis de *probation* sigui la d'una organització activa i amb capacitat de reacció, sempre disposada a millorar la qualitat de la seva feina.

108.

Presentant de manera precisa i realista els seus objectius i treballant amb transparència, els serveis de *probation* milloraran la seva imatge i es guanyaran la confiança de l'opinió pública. Així doncs, aquesta regla insisteix en l'interès que presenta l'intercanvi d'idees i de pràctiques en l'àmbit internacional. Els estats poden aprendre de les seves experiències recíproques, tant dels seus èxits com dels seus errors.